

ცისკარი.

1870

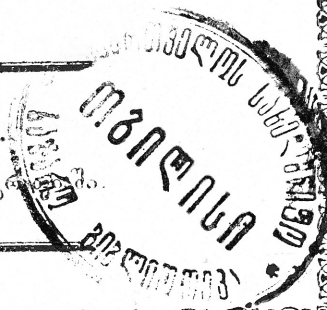
ივნისი

წელიწადი მეოთხედი.

წოდებათსსულებათა:

- I. ვეფხვის ტეოსანი. . . . . ო. ბმ-
რესელიძისა.
- II. სკაშიადი. (ლექსი) იოსებ ქაჩუხა-ძულისა.
- III. ბეატრიხე ხენჩი (მოთხრობა.) გ. ასათიანისა
- IV. მოწვევა. . . . .

ტფილისს.
მაკტირუხაინის ტიპოგრაფია.

გეუზგის—ჯგაო-სანი

(რუსთველის ჰოემა.)

10

რამდენი რამ არის დაწერილი ჩუტნს ქუტყანასუდ,
 უცხო ენებსუდ, რომ ბეგრმა ჩუტნგანმა არც-კი იცის;
 კაცობრობის წარმატება დღე ღ დღე წინ მიდის; ცნ-
 ობათ მოუვარეობა უფრო ღ უფრო სშირდება; უფრო ღ
 უფრო ერთის ნათესაობის ხალხი უახლოვდება, მეორეს
 ნათესაობისას, ზოგი, მადლობა დმერთს, ახლანდელის
 დროს მიხედვით, რადგანაც რეინის გზები გვეწევიან, ღ
 ზოგი განათლების მიხეზით,—განათლებას ბეგრი რამ
 შეუძლიან,—ის ხალხი, რომელსაცა არა ისტორია არ
 იცნობდა, ახლა ეოველთაგან საცნობია; ღ არა გვეკონა
 იუოს სადმე კუთხე, ხალხით სავსე ღ არ ვიცოდეთ იმ-
 ათი ვინაობა, იმათი შთამომავლობა, იმათი ხასიათები,
 ჩვეულებები, მიწა წელის ღირსება ღ იმათი ცხოვრება.
 ასე გაშინჯეთ, ის ხალხიც-კი შეიქნა ჩუტნთუხ ნაცნობი,
 რომელნიცა სცხოვრებენ იმ თუიანების შუა, სადაცა მრ-
 თელი რუბ ღ ცხრა თვე ღამე არის ერთმანეთსუდ,—

41

დრო იყო, ჩუტნს საქართველს იცნობდნენ მხოლოდ სხარსელები, ლეკები, ოსმალები და ამათებრ გვარი მუხობლები, რომელთაგანაც აოსრებული იყო, მაგრამ ახლა მრთელი ეგრძა იცნობს საქართველსა, ვისაც უნახავს ალტაცებაში მოსულა და ვისაც არა, ისიც იკვირვის, რა კითხულობს აღწერილებას, ჩუტნის დიდებულის ბუნების მშუტნიერებასა.— ჩუტნი პოლიტიკური მდგომარეობის გარდა ძველ დროში, ჩუტნი ლიტერატურის დირსებაც-კი იცინა.— ჩუტნ ეველამ ვიცით, თუ რა შრომა გასწივა, ჰატვისაცემმა აკადემიკმა ბროსემ და რამდენი წიგნები სთარგმნა ქართულითგან ფრანცუზულს ენასედ; სსჯათა შორის, ამ ჰატვისცემულმა საქართველს მეისტორიემ, უთარგმნა ფრანცუზებს, ჩუტნი ჩინებული, და ჩუტნთჳს ძვირფასი ჰოემა, ვეფხვის ტეოსანი, რომელსაცა გაკვირვებით შესედეს ფრანცუზებმა; რუსულს ენასედაცა სთარგმნეს ნაწევეტები, შიგა და შიგ, რომლის დირსებასედ აქ არა ვსედავთ საჭიროთ მოვილანახარაკოთ და ვინ იფიქრებდა, თუ ეს ჰოემა იქნებოდა ნათარგმნი პოლშურს ენასედაც, არა ნაწევეტებად, როგორც რუსულს ენასედ, არამედ, თავითგან მოკიდებული, ბოლომდინ. ამ სტატის დამწერმა თითონაც არ იცოდდა ამისი თარგმნა პოლშურს ენასედ, და მონია არც სსჯა ქართველებმა იცინა, მაგრამ, ეს შევიტეეთ, მოულოდნელის შემთხვევით და ამ შემთხვევასა ვსადი, ერთს იმ ბედნიერებათ, რომელთა გვარს, ჩემს სიცოცხლეში, ბეჯრს არ შევხედრივარ.

ქალაქს ტფილისში, ნემენცების კალონიაში დგას ერთი მსწავლული ღ გაბედვით შეგვიძლიან ვსთქვათ, კარგად განათლებული დოკტორი იოსებ ტალკო, ეს იმ ჭაქიმებთაგანი არ არის, რომელნიც ჩემულობენ ყოველ გვარს სწეულებას, რა არის, ძროხას მეტი რძე გამოსწველონ, რომლით «რაც მოხდეს მოხდეს, ჩემი არა ბრალია» — ეს ტალკო, არის კასრდილი თუმცა ჩუჭნის ქუჭნის ძაღალ სსწავლებელში, მაგრამ მრთელი ევროპა მოვლილი აქუს, სწავლის შესამსებლად ღ ერთს საგანს დასდგომია. — თვალის სიბრძავის, ერთის სიტყვით, თვალის ავამყოფობის წამლობას; ღ ვიცით ნამდვილად, კაცი, რომელიცა იყო ჩვიდმეტი წელიწადი უსინათლო ღ ახლა ამის წამლობით ორივე თვალვით ხედავს. რამდენი რჩებიან მსწავლულის დოკტორის მცადინეობით ჩუჭნ ამხედ აქ აღარას ვიტყვით, მხოლოდ ამის მეტს, რომ ერთხელ საუბარის დროს, მიანო ამ პატოვცემულმა მსწავლულმა, ვეფხვის ტუაოსანი ქართული, სრულებით ზოლმურს ენახედ არის გადართგმნილიო. ჩემის თხოვნით მიძოვნა წიგნი თუთან ზოლმური, რომლის წინა-სიტყვაობას აქა ვბეჭდავთ, ღ მითარგმნა რუსულად, საიდამაც გადმოვთარგმნეთ ქართულად. საშწუნსაროდ ეს-კი უნდა ვსთქვათ, რომ ამ წიგნში, არა სჩანს, თუ რომელს წელიწადში არის ნათარგმნი ღ როგორც ტალკო გვარწმუნებს, ვითომც ეს ვთარგმნოს ამ ორმოცის, თუ ორმოც ღ ხუთის წლის წინეთ, ერთს ინკენერს ზოლიაკსა, რომელიცა მსახურე-

ბდა თურმე კავკასიაში ზ რომლის კვარი ეოფილა,
კასიმირ ლოპინსკი.

აი ეს წინა-სიტყვაობა:

„სამხრეთის მხრივ კავკასიისა, სომხეთისკენ შირვანის
ღ შავის ზღვის შუა, არის ვრცელი ქუჩუანა, მთიანი,
ჩინებული ტფილი, ზ მშუტნიერის მცენარეებით შემკო-
ბილი; მხარე ატმებისა, ნუშისა, უერმნისა ზ ლეღვისა;
ქუჩუანა, გულ-გამლილის ხალხისა, სტუმართ მოყვარე-
ობისა, მამაცობისა, რომელიც გადმოსულა შუღითი
შუღად, ამ ხალხს ძველნი მწერალნი უწოდებენ ივერიას,
სოლო ჩუტნი საქართუტლოს.—

ვეროზიელთა ასე იციან ეს ქუჩუანა. რომ ვითომც
რა მოჭხარა ცეცხლებრივ მკუნებარე სინათლე, ზრომე-
ტვი შებორკილებულ არის კლდეში; რომ აქ იყო კო-
ლხიდა, მამასადამე ოქროს მატელოვანი ცხვარი, მიფო-
ლოგის მედეი, ზ ბოლოს ესეც რომ, ქართველი ქა-
ლები, როგორც მშუტნიერები მსახურებდნენ ოსმალეთის
სულთანის ჭარამხანის დასაშვენებლად, მაგრამ, ეს არ
არის მისატევებელი, ვეროზიელებისათუხ რომ ასე ცო-
ტა იციან იმ ძველს მამაცს ხალხსედ, რომლითაცა სი-
სხლით დაწერილი არის იმათი მამაცური კაცობრიო-
ბის წინ შეუპოვრად დგომა ისტორია საქართუტლოსი,
ქრისტიანობის სარწმუნოების მიღების დაწეებითუგან,

ქრისტეს დაბადების, ჰირველის საუკუნითგან ხალხის აღწერილობით, რომელნიცა მრავალჯერ დასწვეს, და-
 ატუვევეს, გაუარეს ზ სოცეს, არა ასობით, ათასობით,
 არამედ მილლიონებით,—არ გაოსმალდა, არ გათათრ-
 და, არ გაუიხილბაშდა, არამედ დარჩა ქრისტიანად, არ
 დაკარგა თავისი სახალხო ჩვეულება ზ თავისი სამღრთო
 ენა. თუ რომ მოუვიდოდა წუთი, დასვენებისა მესობლის
 მტრის დაცემისაგან, ქართველი ამენებდა დიდებულს ეკ-
 კლესიებს, აღამაღლებდა დასაცვაჲ ცინეებს, ზ ეოვლის
 ღონის-ძიებით ცდილობდა წინ წასვლას, ესე იგი გა-
 ნათლებას, რამდენსაც ნებას მისცემდა, განმორებულ გა-
 ნათლებულ ხალხისაგან შორს ეოფნა. ჩუენ ვცსოვრებთ
 იმ დროში, როდესაც საკვირველად შემოვლებული გვა-
 ქეს გზები, ზ გექანან ორთქლის მაშინები, უეჭველად
 უნდა გავვეცნო ეს ხალხი, რომელიცა თუძცა არ არი-
 ან ბევრნი, მაგრამ სვალ შეუძლიანთ დადგენენ ევროპი-
 ელთ განათლებულთ რაზმში, ზ თუ გავიცნობთ ახლოს,
 შევიუვარებთ ამ ხალხსა; ამ ხალხსა, რომელიცა ხმა-
 რობს ამ ბრძნულს ანდაზებსა: „სიძარტლისათჳს, მო-
 ჭრილი ეელი სრულებით არა სტკივა კაცსაო; უგუნური
 ახდენს საქმეს ზ აბრალებს უბედურებსაო; იქ სადაც
 შევა ძალი, სიძარტლე ბანით-გაიპაზრებაო; რასაც კაცი
 თავის თავს უსამს, იმას მტერი არ უსამსო; უნამუსოთ
 სიცოცხლეს, სიკუდილი სჯობიაო.“ (*)

(*) ამავე ავტორს გამოუცია ჩუენი ანდაზები ზოლმურს ენაზე ზ
 სხუა ბევრი სხუა ზ სხუა საგნებზედ უწერია ამავე ენაზედ. — იმა
 მოგსაურობავ არის არარატის მოიხარენ. —

ქართველებმა ბევრი იციან ზოლმანედ. თურამეტის სა-
 უკუნის დაწეებაში მეფე ვასტანგმა თავის სრონიკონში
 გამოკრიბა ზოგი ერთი ცნობაები ოთხის ზოლმურის
 ისტორიითგან; მიცკევიჩის თსსულებითგან აგრეთვე გა-
 დათარგმნილი არის ზოგი ერთი ლექსები ქართულს
 ენასედ, — ვეფხვის ტეაოსანი, ზირველი ქმნილები არის
 ქართულსლების ზოესიაში, რომელსაცა არა სცნობს ჯერ
 აქამდინ ქუჭყანა, — აქამდინინ, როგორც ვიციით, ზოგი
 ერთი ნაწევეტები გადმოთარგმნილი არის ფრანცუზულს
 ენასედ ზ რუსულს ენასედ, მე რომ ვთარგმნი ამ ზო-
 ემას, ეს არის ზირველი ბიჯი, რომელიცა კემსასურებს
 დასამეგობრად ზრომეტის სამშობლოს ქუჭყენისა. ეს აზ-
 რი, რომ თუთ უზირველესი ზოესია შეიქნა გიწოდ
 ჩუჭნის მეგობრობისა, იყო კელთმძღვანველი ვანათლე-
 ბულის ქართულსლისა (*) (იმის კვარს არ ვასსენებ, ამისა-
 თუხ რომ თუთან იმან არ ინება). რომელიცა მრთელი
 ორი წელიწადი მითარგმნიდა თავის საეგარლის ქარ-
 თველთ ზოეტის ქმნილებასა. ჩუჭნი მუშაობა ვეფხვის
 ტეაოსანსედ, რომელსაცა ვახშარებდით თითქმის შუა-
 დამეზდინ. დარჩა ზირველ სახსოვრად ტფილისს. —

მსწავლულმა ფრანცუზმა ბროსემ მოუღალავმა შრო-
 მის მოეგარემ ზ დიდმან მეცადინემ საქართულსლოსათუხს,
 შეკრიბა მრავალი ქართული სრონიკა, გადათარგმნა ფრან-
 ცუზულს ენასედ ზ რა კრიტიკულად ვანხსრიკა, და-

(*) ამას ანობებს ვილტვი ურისთავსედ.

ბეჭდა შესანიშნავს თავის თხზულებაში, რომელსაცა დიდის უურადლებით კითხულობენ მსწავლეულები. ამ სრონიკონის მიხედვით შვიდ საუკუნეზედ წინ, ქრისტეს დაბადებამდინ, მაშასადამე რომელის დროებაში, ვავილონის, ბესესელინისა, მედეიში არბაცესის დროს, ქართლოსძან, ერთძან თარგამოსის შთამომავლობათაგანმა, რომელმაცა აღაშენა ქართლოსის ციხე, ტფილისის ახლოს, მისცა დასაბამი ივერიას ანუ საქართველოსა. ეს ციხე შეიწყვალა ქალაქად, რომელსაცა ეწოდება ქართლი. ამ წოდების მიცემითგან გავრცელდა ეს მხარე, ჭ მრთელი იმისი საბრძანებელი; ამ დროთგან ამ მხარეს საქართველო, სოლო სალსსა, ქართველი. ევროპიული საკელის წოდება ქართველი, სოგი ერთის ახრით, ვითომც წარმოდგება ბერძენთგან „გეორგოს“ რომელიცა ნიშნავს მიწის-ხენას, რადგანაც დამოკიდებულება ჭქონიათ ბერძენთან, სოლო სოგი ერთის ახრით ამისათჳს, რომ ქართველები, ქრისტიანობის მიღების შემდგომს, დიდი ჰატევის მცემელნი იყვნენ წმინდის გეორგისა, სწარსელები უწოდებენ ქართველებს გურჯებს, საქართველოს გურჯისტანსა, სოლო რუსები აქედან, ქართველებს, საქართველოს. — რაც უნდა იეოს, თჳთან ქართველები, თავიანთ თავს უწოდებენ არც ხენა თესვის მიხედვით, არამედ თავიანთ მამამთავარის მიხედვით ქართლოსისა. ანობენ ახლა ვითომც ქართლოსი დამარხული იეოს ქართლოსის ციხეში.

ქართლოსის სიკუდილის შემდგომს, იმისი ქმსჯანა

განყოფილიყო იმის სუთ მჯლებთა შორის, რომელთაცა, უფროსი მძა მცხეთოსი იცნეს, ანუ მიიღეს მამასასლისად, — ესე იგი მამა-სასლისძა. მცხეთოსძა დააფუძნა ქალაქი მცხეთა, მდინარე მტკვრის ნაპირზედ, რომელიცა იყო დიდ ხანს სატასტო ქალაქი საქართველში; ახლა მსგავსად ჩუწნის ქალაქის ჩენსტოსოვთასა, მიდიან სალოცავად მცხეთაში ათასობით ზილიგრიძეები (მლოცველები).

შვილძან მცხეთოსისამ უფროსძა, აღაშენა კლდეზედ ციხე თავის სასახლეზედ, რომელსაცა უწოდა უფლისისციხე.

უფლისის შემდეგ თუძცა შესუსტდა უმაღლესი მართველობა, თუძცა ეს ქუწყანა განყოფილიყო ზატარა ნაწილად, ზ თუძცა ივერია, ბევრის ომის შემდგომს, იყო სწარსეთის უფლებასა ქვეშე, მაგრამ მამასასლისის წოდება, იყო ალექსანდრე დიდის მეფობამდინ. როდესაც დაეცა სწარსეთი, მაკედონის მეფობებლობაში შევიდა ივერიაცა, მოადგილეთ ალექსანდრესი მცხეთაში იყო იასონ, რომელმაცა შემოიტანა საბერძნეთის — მართებლობა.

თავ გომოდებმა ზ მეცადინემ ფარნავაზძა, სამარის მჯლმა, უკანასკნელის მამასასლისის მძამ, — ალექსანდრე მაკედონელის სიკუდილის შემდგომს, შეკრიბა დიდი ჯარი, მოკლა იასონი ზ დაიჭირა მრთელი სამეფო დერბენდამდინ, ამის მხნეობას ეწეოდა, სიმამრი იმისი კუხი, ეგროსის, ანუ მეგრელის მეფობელი, ფარნავაზძა, რა

მიიღო წოდება მეფობისა, გამართა კარგა თავისი სამეფო, დააფუძნა ქართულს ენასეუდ საკუთარი წერა კითხუა. (*) ჭ ქართლოსის საფლავსეუდ, სუმო თქმულს ცინეში, მადალ მთასეუდ, დაღვა მღჷთაების გამოხატულებას, რომელსა ფერსთა ქვემე შემდგომს დაიმარსა თუთან მეფე ფარნაოს, ფარნაოსმა როგორც, ხალხის მოევაწემ, ალექსანდრე მაკედონელთან მოეგანილნი ზირნი, არა თუ გარეკა, მამულებიც აჩუქა ჭ წოდებაცა დარბაისლური მიანიჭა. აქედან, იწეობა ქართუჭლების ახსნაურობა, ანუ იასონის ამხანაგობა, — ანუ თარსანობა, რომელიცა ოცის საუკუნის განმავლობაში, დაიცვა თავისი არსება საქართუჭლოში ევროპა, ახლანდელს დროში ძრეელ შორს არის ფეოდალურის დროებითგან, ჭ ვინაცა სურს თავის თვალითა ნახოს, დაე წავიდეს საქართუჭლოს შუაგულში ახსაური იქ, მართლად ჭ ნამდვილი ახსაური არის: გულ გაშლილი. ეოჩადი, მოქადული, თუთ მიმანებელი, მლოცველი, სტუმართ მოევაწრე, გამბედავი ჭ გალანებული, უეგარს ცხენსეუდ ჯდობა, კარგი თოფიარადი, ნადირობა, ვასის ჩრდილ ქვეშ, სუფრა გაშლილს მწვანე მოლსეუდ სვამს თვითო მეგობრებსში უსრუნველად წითელს ღვინოსა, რა მღერის სიმღერებს ჭ მოუთხრობს ძველს ახსავებსა თითქო სცხოვრებსო მეცამეტეს საუკუნეში, კეთილი საბატონო ემა,

(*) ქართუჭლები სძარბენ ორ ეგანს ახოებს, მსედრული რა მელიცა ჭეკას ზემდეკას. მერე სომეხებამდინ, ბროხეს ახრით. ზიარეელი შემოიტანა ფარნაოსმა ჭ მერე.

სოფლელი, უეურებს აზნაურს როგორც ქმნილებას, შექმნილს ძალაღის ღირსებისას, უუვარს ისა, ჰატევისა სცემს როგორც მამასა ზე შეჭირვების დროს მისათ არის შესწიროს თავი მსხვერპლად. მიწას ჯერ იქ არა ეიდულობენ ზე არცა ჭყიდიან, ზე ამისათუხ აზნაურობის ნათესაობა ისე შემკვიდრებულა, როგორც სესუდ კანი. თუძცა შესვლებიან სოკჯერ უსამართლოება, მაგრამ სასოკადოდ, უბერავს რაღაც სითბო ამ ჰატრიარსულრის მღკომარეობითუგან ზე მოგსაურს მტკვერის კიდიტუგან გამოაქესთ ის აზრი, დუძცა საშუალ საუკუნეში ცუდი მღკომარეობა იყო, მაგრამ არა ისე როგორც გვანგენებენ მეისტორიები, განკვირვებულნი ახლანდელის იმათის მღკომარეობით.

დაუბრუნდეთ ფარნაოზსა. იყო ის ჰირველი მწვერი ქართლოსის შთამომავლობაში, 162 წელსა, ქრისტეს დაბადების წინეთ, მურვან ჰირველი იწეობს მეორე შთამომავლობას ნეგროტიდისს, რომელიცა ძალე მოისპო, ამისათუხ რომ იმისი შთამომავლობა ფარნაჯოკი, რომელმაცა მიიღო მავების სარწმუნოება, უნდოდა შემოეტანა საქართუჭლოში, კერზთაფვანის მცემლობის ნაცვლად; ეს იმან ვერ მოახერსა, ფარნაჯონ, 93 წლის წინეთ ქრისტეს დაბადებისა კვდება ზე არბოკ ჰირველი, სომხეთის შთამომავლობა აღის საქართუჭლოს ტახტზედ, არსასიდიისის შთამომავლობითუგან, რომელიცა მეფობდა ერთ ნახევარ საუკუნეს, იესოს ქრისტეს დროში საქართველოში მეფობდა ადერქ, არსასიდიის შთამომავ-

ლობითგან იყო ასფაგური.

ძირიანი შუკლი აზღვეშირასი, მე ბაქარისა, იწეობს შთამომავლობას ხოსროიანსას, იმის მეუობის დროს, მეოთხე საუკუნის დაწყებაში, მოვიდა იერუსალიმითგან მცხეთაში, რა გამოეყცა თავის ქრწენითგან ბეგებსა, წმ. ნინო, ჰ დადგა მეფის მებღესთან, მეფემ მიიღო იმი სავან ქრისტიანობა გავსავნა საბერძნეთში ეპისკოპოსი-სა ჰ მღუღლებისათჳს ჰ ითხოვა ჳარის ნატეხი, რომელიცა იპოვნა წმინდა ელენემ, — აგრეთვე გასმოსთხოვა არსიტეეგორი, რომელსაცა აეშენებინა ეკლესია ქრისტიანურის წესით, წ. ნინო ჰქადაგებდა ქრისტიანობასა საქართუჭლოში ჰ კავკასიის მთებში, ამას დიდ ჰატი-ვსა სცემენ ქართუჭლები, რადგანაც სადიან საქართუჭ-ლოს ჰატრონად; ახლბ ბეგრს ქართუჭლს ქალსა ჰქვიან ამ წმინდანის საველი.

ხოსროიდის შთამომავლობა მეუობდა მეექვსე საუკუნის დასასრულამდინ. უზირველესი მეფე ამ შთამომავლობისა იყო ვანტანგ გორგასლანი, 446—499, ანუ „თავი მგლისა.“ ეს წოდება, უთუოდ იმისათჳს მიუღია, რომ ვაჟკაცი ეოფილა დიდი, ჰ თავის შუბლსედ გამოხატული ჰქონია მგელი. ქართუჭლებში მგელი, ჰკავს ჩუწნს ერთს მეფეს ამ კვარსა, ეს იყო დიდი მებრძოლე, დიდ ხანს სპარსელებთან ბრძოლაში იყო, კავკასის მეობთ ხალსთან ჰ ვიხანტელებთან; ამისმა ჳრმა-ღმა სამსღვარე დასდო საქართუჭლოსა; ამის მეუობის დროს განგებამ აღმოუჩინა საქართუჭლოს ხალსსა

მროძის მოუვარეობა. ეს მეფე იყო გონიერი, მწვალობელი სალხისა, იქცეოდა დროების მიხედვით ზ უკვარდა მხნეობა, იმან აღაშენა ცისე სურამისა, დააფუძნა ქალაქი ტფილისი, სადაცა აღაშენა მეტეხის ეკლესია; საქართველო გავო ეპისკოპოსებად ზ თავს მჯდომარედ დასვა კათალიკოსი, რომელიცა სცხოვრებდა მცხეთაში, ეს იყო ანტიოხიის პატრიარქის ველთ-ქვეით.

გორგასლანსა ჰქვანდა ორი ცოლი, პირველი იყო ქალი ურმიდანისა სპარსეთის მეფისა, მეორე ელენა, საბერძნეთის მეფისა დანია, შულმა ვასტანგისამან, გადმოიტანა ტახტი მცხეთითგან ტფილისში ზ იმის შემდგომს ფარსმან მეოთხემ, შეწვენითა სირიის წმინდანებისა, განაგრძელა წ. ნინოსაგან დაწობილი საქმე ზ მრთელმა საქართველომ მიიღო ქრისტიანობრივი სარწმუნეობა. —

ექვსის საუკუნის დასასრულში, სოსროიდის შთამომავლობა იხზობა, აღის ტახტზედ ბაგრატონის ტომი საბერძნეთის მეფეების შემწეობით, პირველად გურბატ-ვალატის წოდებით, ეს ნათესავი, წარმოებს ებრაელთაგან, რომელიცა მეფობდა საქართველოში ათას წელიწადს მეტსა.

პირველად დიდი მნიშვნელობა მიიღო სომხეთში, სადაცა დააფუძნა ქალაქი ანი, რომლის ნანგრევები ზედ წარწერილებით, ახლაცა ცხადათა სჩანან, ზ არის დიდი საუნჯე ირსეოლოგიისათვის. გურბა ამ გამოჩენილის გვარის ნათესავი, რომელმაცა მიიღო ქრისტიანობრივი

სარწმუნოება; ზ რომელმაცა შეირთო ცოლად ხოსრო-
დიდის შთამომავლობათგანი, შეიქნა გურბატალატი, ეს-
ლა ეს თქმულება დამტკიცებულია ისტორიით. ქართუ-
ლი სწონიკა ამას მოგვითხრობს: კლეოფასი მოხსენე-
ბული ოც ზ ოთხ მუსლში, ლუკას სხსარებაში, ერთი
მოწაფეთგანი ემაჯის ქალაქიდგან, წარმოდგომილი
იყო, მეფის დავითისაგან; იმის შულის-შულები, უეჭვე-
ლია, როგორც ის წინაპარნი, ივენენ ქრისტეს ურწმუ-
ნონი, ამისათვის, რომ იერუსალიმის დაქცევის დროს
ტიტუსაგან, ივენენ გადმოტანილნი იტალიაში, როგო-
რც ურიის ტყვენი, რა დაბრუნდნენ ტყვეობითგან, ისინი
დასახლდნენ სომხეთში, სადაცა როგორც შთამომავლო-
ბანი ფსალმუნის დამწერისა, მიიღეს დიდი დიდება.
ექვსნი მძანი, სომხეთითგან გადმოსახლდნენ საქართუ-
ლოში, სადაცა მიიღეს ქრისტიანობა, ერთი მათგანი
გურამ იყო დიდი ნიჭის მექანე ზ როგორც ზემოთა-
ცა ვსთქვით, საბერძნეთის მეფის შუამავლობით შეიქნა
საქართუ-ლოს გამგებელად, ხოლო იმის შულის-შუ-
ლები მეფეებად, — ესე შთამომავლობა დიდის წინასწარ-
მეტყველის დავითისა (*) რომლის დედათ ნათესაობი-
სგან წარმოდგა თვთონ ქრისტე; ამ გვარმა ნათესაო-
ბამ ზ წმინდა სისხლის ნათესაობით შეერთებამ, ერთი
მკვიდრი ზ შეურევეელი გულის სიმტკიცე დაბადა გუ-
რამის შთამომავლობაში, რომ შეუხოვრად უდგა რამ-

დენიმე საუკუნის განმავლობაში ისლამიზმის სარწმუნოებასა, მაჰმადის შემდგომს, ისლამიზმის სარწმუნოებაში იყო ცდილობდა ფესვი გაეღვა საქართველოში გიორგი მეფის დროიდან, კალიფის მხედართ-მთავარნი, როგორც ბორცნი სულნი ვთველივე კეოილის მომსახურნი, ცეცხლით და მსხვილით ახსრებდნენ საქართველოს. თავადთა: დავითმა და კონსტანტინემ, მეფე არჩილ მეორემ, ირწიეს ტანჯვითი სიკუდილი, ვიდრე შეეცვალათ ქრისტიანობრივი სარწმუნოება, წელიწადი წელიწადსედ, საუკუნესედ მიდიოდა და საქართველო ეცემოდა ღრმა უფსკრულში, თუ რომ მერვე საუკუნეში ღუთის ძალი არ დასმარებოდა მდიდარნი კაცები, კაცნი, განკებისა იუვენს ღუთის წყალობით გამობრწინებულნი, სილუღნი სსიენი, მოვლენილნი ხალხისათჳს. საფრანგეთს თხუთმეტს საუკუნეში ჰქვანდა ორლენის-ქალი საქართველოს თერთმეტს საუკუნეში ჰქვანდა დავით მეორე რომელსაცა ერთი უწოდებდა აღმაშენებელს, ხოლო ეკლესიამ მიაწერა წმინდანების რიცხვსა. მართლადაც, დავით აღმაშენებელი არის ნამდვილი წმინდანი ქართველებისათჳს. როდესაც 1089 წელსა, წინაპართ ტახტსედ ავიდა ეს, საქართველო იყო მხოლოდ დიდი უდაბური მხარე. იორი ალასანის და მტკვრის მხარესედ იუვენს მხოლოდ მთიური ხალხნი; ტფილისში როდესაც სცხოვრობდნენ არაბები; დასავლეთის მხარესედ ოსმალები აწუნებდნენ და ქართველები ეფარებოდნენ შუვალის ტყესა და მადალ მთებსა. როდესაც დავით მე-

ორე 1125 წელსა ასრულებდა თავის ჩინებულს ცხოვრებასა, გატარებულს ბრძოლაში, ძეგლობელობა მისი ვრცელდებოდა კასპიის სღვითგან, ტრანსიკონამდინ, სოლო საქართველს იყო შემძლებელი სამეფო, საშიში ურწმუნოთათვის, ლოცვლობდა ღმერთსა, ზე მასთან უმრავლესთა წმინდანებსა. ამ ჩინებულის აღფრთხილების დროებისათჳს, დღევანდლამდინ სალსი, დიდის მადლობით ისსენიებს ზე დიდსა ზატვისა სცემს, ტფილისში, აღმართულია დიდი მთა, რომელსაცა ეწოდება წმინდა, იმის სიმაღლის ნახევარსედ, თეთრად მოჩანს მონასტერი, მსგავსი მერცხლის ბუდისა. რომელიცა მიკრული არის კლდესედ, ეს არის ჩამოქანებული კლდე, რომლის ასავალი ბილიკი აერთებს იმას ქალაქთან. ყოველს სუთმებათს ურიცხვნი ძლოცველები, ქალაქითგან, მიეძურებიან ფესშიშველები ამ ბილიკსედ, ამისათჳს რომ იქ გამოდის წყარო, რომელიცა ჰკურნავს სნეულებას; იქ ჩამოდის ცითგან იმედი, გამამრთველებელი სულისა, იქ ვეება მშათ არის სიკუდილის შემდგომს, დამარსული იუოს იმ ალავს, ქვის საფლავში, — აი აქ არის მონასტერი წმინდის დავითისა, რომლის სსენება, არ განქარდება ქართველებში: ის ნუგეშსა სცემს მწუსარეთა ზე აძლევს იმედს სასო-წარკვეთილთა. იქნება კიდევ, მტკვრის ნაპირსედ წმინდას დავითს უფრო მეტად ზატვისა სცემენ, ვიდრე ეგროპაში ქცისის მდინარის ნაპირსედ წმინდა სტეფანესა.

აღმაშენებლის შემდგომს გამეფდა შული იმისი დი-

მიტრი რომელიცა გათქმული იყო შამისავე სიცოცხლის დროსა. ამის შემდგომს დიდ ხანს არა მეუობდა, დავით მესამე, რომლის შემდგომს გამეფდა გიორგი ჰირველი. საქართველოს ცხადათ იცვამდა განგება ამისათვის, რომ წინაპარნი დავითისანი იყვნენ გამოჩენილნი გელმწიფენი, საქართველოს მნიშვნელობა თან ზ თან ემატებოდა, ზ ეველა აღმატება შედიოდა ისტორიულს ანაარესხედ. ჯვარის ომებმა, რომელმაცა შეკრიბა ძალა მაჰმადიანებისა წმინდა ალაგებში, არა ცოტათი უშველეს გაუმჯობესობა მეთორმეტეს საუკუნეში.

გიორგი მესამეს ქალი, თამარი დიდებულების ზ ეპისკოპოსის რჩევით აღვიდა ტახტზედ, ზ დაუდგა საქართველოს ოქროს დრო. ახალგაზდა მეფამ მიიღო რა ტახტი წინაპართაგან, ჰქონდა სწავლა, როგორც სამხედროსი, ისე საერო, იყო მეტად მშუტნიერი, მოსივვარულე განათლებისა ზ ნამდვილი მეფე, მოწვალე ზ ქველი რომელიცა მიანიჭა განგებაში, იმისი მეუობის დროს არის იმჯათი დრო, საზოლიტიკო. ოსმალები ზ ეველა გარემო შემოხდულენი ხალხნი, მეფას ღაშქარს ეჭირა მორჩილებასში; ვარსი ზ ტრაპისონი იყვნენ აღებულები, სომხეთის მეფენი აძლეოდნენ ხარჯსა; მრთელს სამეფოში, სასახლეები, ცისე-დარბასები ზ ეკკლესიები, უფრო ახლო, როგორც ჩუტნის დიდის მეფის კასიპირის დროს, აღებულან, მრავალთ უმრავლესნი, თითქოს დედა-მიწითგან ამოსულანო. სწავლა ზ გელო-

ვნება გავრცელდა, (*) თამარის მეფობაში განითქვენ
 ზროსაიკები: მოსე ხონელი, სარგისთმოგველი, — ზოე-
 ტები: შავთელი, ჩანრუსა და უმეტესად შოთა რუსთავე-
 ლი, ავტორი ვეფსვის ტეაოსანისა, რომელთანაც უნდა
 გავაცნოთ ზოლიაკი მკითხველები. თუა უპირველესი
 ქმნილება ქართულს ლიტერატურაში, გამოჩნდა ამის
 დროს; ამისათვის კიდევაც განვიძეორებ, რომ თამარ-მე-
 ფობის დრო ეოფილა საქართველში ოქროს დრო;
 დღევანდელ დღემდინ ვველა გლესი, თუძცა გადის მე-
 შუდე საუკუნე, დიდის ჰატვისცემით ახსენებს იმის სა-
 ხელსა, მოთხრობა არის იმასედ, როგორც ფათალო
 ედება რასაც მსავლებს კელს, ისე ურიცხვნი ეკლე-
 სიები და ცხეები მოდებულ არიან ვველგან, თამარის
 სიკუდილის შემდგომს, 1212 წელს იმისი შული, და
 შული დავით სოსლანისა, გიორგი ლაშას, განსხვაება
 არა ჰქონდა დედასედ, რომ შექმნილი მეფედ საქართველ-
 ლოსედ. ავიდა იმ დროს ტახტსედ, როდესაც ევროპაში
 იბრძოდნენ ჯვართ მატარებელნი (КРЕСТОНОСЦЫ) დაუ-
 წეო მიწერ-მოწერა რომის ჰაჰას, იმას უნდოდა თუთან,
 როგორც თავის ჯარი წინამძღვარი შეერთებულიყო ჯვა-
 რის მატარებლებთან, მაგრამ მონღოლები, რა დაეცნენ
 ამ დროს საქართველს, ვერ დაუტევა თავისი ქუჭყანა.

(*) აქ ავტორს გადაუთარგმნია ზოლმურს ენასედ ის სიმღერა,
 რომელსაცა მღერაიან სოფლებში ქართველები. „ამ საქმისა მომქე-
 დბი სავი ადლი ტილო წავიდეო.“ — ამ გვარი ლექსი, აქნებ ზოლი-
 აკებს, ეს ლექსი მიეწერება ზოლმის მეფის ზოლისლავს. —

1226 წელსა ჯალელ-ედინა, დაეცა საშინელად საქართველს და დიდ ძალი სისხლი დაიღვარა ქართველები. ეოველს წამს, შავი ნისლი ესვეოდა საქართველს, თითქოს ის ინთქვოდა უფსკრულის სიღრმეში, რომლის ძირსედ შეუბრალეული მტერი მამაცის საქართველსი, და რომელიც ქვითვირის კალაზანი, შეერთებული, ბაგრატ დიდის დროშებისა ქუჩაში, დაეცა გამტვერებული. ექვსჯერ დაეცა საქართველს, მდიდართა ქალაქებსა ამტვერებდა მიწასთან, მილიონ ქრისტიანებსა ხოცავდა, ან თავ შაფარებულთ ეკკლესიებში სწავდა; დარჩომილნი ცოცხლად მირობდნენ მთებში, ან ბაგრატ მეფის და დედოფლით მიეცემოდნენ შეუვალს ტყეს, — მაგრამ საქართველო მანც არ დაინთქო, 1414 წელსა, ესე იგი ათი საუკუნის შემდგომს დავით აღმაშენებელისა, გამოჩნდება მეორე აღმაშენებელი მეფე ალექსანდრე, ეკლესიები დანგრეულნი ასლდებიან, ერთობის კავშირს ამავრებს და იწუბოს ახლად ურწმუნოებთან ბრძოლასა. 1289 წლის მესავესად, დიმიტრი მეფისა, რომელიცა მოკვდა მახმადიანთან ბრძოლაში, ისე გიორგი, მული მეფის ბაგრატისა და კოსტანტინე, თავიანთ სისხლს ანთხევდნენ ოსმალოების ბრძოლაში. არც ჰირველი და არც უკანასკნელი, ვეჭვნეულებ, თუ სადმე უმეფნია იმისთანა მეფეს, სადაცა დანთხეულიყოს ამდენი სისხლი, რამდენიც დანთხეულა საქართველოში, და იმდენი ტაჯნვა მიეღოს ვისმეს, რა ტანჯვაც მიუღიათ ბაგრატიდიდის ნათესაობასა. სჩანს მძიმე ყოფილა იმათი კვი-

რეინი, რომ ასე სძირად, მეფენი შემდგომს ტანჯვისა, შესულან ბერებად, ანუ როგორც ჩუქნი ლუკეტკი მეფე, რომში მოგზაურობდა, ისე ესენი მიდიოდნენ იერუსალიმში, სადაცა ეძებდნენ მოსვენებასა.

კოსტანტინეოლი რომ აიღეს ოსმალებმა, უფრო მეტად შევიწროვდა საქართველო; მოადგება ამ დროს საქართველოს ასალი მტერი, 1496 წ. შემდგომს დაუუმნებისა ისმაილ შახისაგან, სოფიოს შთამამავლობისა, ამ დროთაგან ოსმალები, სპარსელები და კავკასიის მთის ხალხნი, სძირად ეცემიან და ცრცვიან საქართველოსა, ამ დღითგან წენარ-წენარა სუსტდება საქართველო ამისათვის, რომ მაშინათვე ალექსანდრე მეფის სიკუდილის შემდგომს, ჩნდება იქ უსამინელესი მტერი და ეს მტერი არის:—საქართველოს ნაჭრებად, ესე იგი წერილ სამეფოებად დაეოფა. აღრინდელი საქართველო თუმცა ერთად შეერთებული არ იყო, და ამასთანავე ეყოდალურს მდგომარეობაში იყო, მაგრამ ეოველთჳს ჰყვანდა ერთი მეფე; ახლა განიყო სამ სამეფოდ, ქართლი, კასეთი და იმერეთი, და სუთ სამთავროდ. დღევანდლამდინ ქართველებში ერთი ბრძნული ანდასა არის, ამ საგანსედ, «ცისე შივნიტგან გატედებალ.» (*) განყოფა საქართველოსი იყო, როგორც დარღვეული კედელი, რომელიცა ერთსედ მკვიდრად იდგა და ვერავინ რას დააკლებდა. წერილ მეფეების გულში, რომელნიცა ეველა-

(*) ეს წერილი მეფეები ეველანი თავთავისად თავს იდიდებდნენ, ეველა თავის თავს უწოდებდა, — მეფეთა მეფეს. —

ნი თავს იღიდებდნენ, შევიდა ამხარტავანების, სიძურის
 ზე თავის ომეგარობის თვისება. ამის შემდგომს საქარ-
 თუჭლოში შევიდა თვით უსამინელესი მტერი, ერთმანე-
 რთში ბრძოლა ზე უთანხმოება. შთამომავლობანი დიდის
 გპირიძეუებისა ზე წინასწარ მეტეველის მეფისა, მიდი-
 ოდნენ სწარსეთის შახებთან ზე ახვსლებდნენ ერთი მე-
 ორესა.

თუმცა განწვლილდა საქართუჭლო, მაგრამ მანც
 აქამდინ დაიცვეს სარწმუნოება, ჩვეულებაები ზე ენა.—

მეთერთმეტე საუკუნე არის ოქროს საუკუნე ქართვე-
 ლებისათვის, რომელიცა რა გავსწრიკეთ საუკუნად, ძვე-
 ლს საუკუნეებში, როდესაც ღვრილა მრავალი ცრემლი
 ზე მრავალი სისხლი; წვისა, დაგვის სმა ისმის ზე კენე-
 სიან მილიონნი ქრისტიანები; შემდგომს რა თამარ მე-
 ფის დროს მოეფინა მისი სსივი, ბოლოს მოიცავს
 შავი ნისლი ზე სსივი იფარება შავით; მეთორმეტე სა-
 უკუნე, ოქროს დრო, რომელს დროშიაც გამოვიდა სა-
 ლხი მძიმის ტვირთითგან, თითქოს გადაიქცაო დიდ-
 ბულ სიხმრად, ჰატიმარსა სანჯრობილეში, რომელიცა
 რა გაიღვიძებს, ისევე მიეცემა იმ თავის შესაწუსარს
 მდგომარეობასა, თითქოს ვალტასარ მიჭყავთ სამწუსარო
 მეჯლიშშიაო.

აი როგორის თვალთ უნდა უუერებდეთ საქართუჭ-
 ლოს ოქროს დროებას, რომ თანა უგრძნოთ რუსთაველს,
 ეს რუსთაველი არის ღერძი
 რომლის კარშემო ტრიალებს იმისი ჩინებული

ჰოქმა. მაგრამ ზოგი ერთს ალაგს, საშუალ ნაზის, გა-
 რმონიურის ლექსებისა უცებ მოულოდნელად ისვრის
 გულის ჩასათხრობს ზ ლაღონიკურს აზრებს, როგორც
 წინასწარ მეტყველებისას. ეს სწრაფად გაქრობილი მე-
 ტეორი, არის წ. მგრძობელი მომავალისა, მელოდი-
 ური სატრფიალო ოთხ სტრიქონიანი ლექსი, არის დრო
 თამარ მეფისა, ჩუტნ ეს ფიქრი მოკვივიდა როდესაცა
 კეითხულობდით ამ ჰოქმასა; ჩუტნ ვრწმუნდებით რომ
 ამ ჭემდარტს ჰოქმას, ეთანახმავება საქართუტლოს სვე-
 ასე მიმხვდარა წინათვე რუსთაველი.

შოთა რუსთაველის ცხოვრება, რომელიცა დაბადებუ-
 ლა ახალციხის მახლობლად, რუისთავის სოფელში,
 ჯერ აქამდინ არ არის სწორეთ გამოკვლეული. ვართან,
 სომხეთის მეისტორიე, ანბობს, რომ იმ დროს, ეოველ
 წლიე იგზავნებოდნენ ათინაში ორმოცნი ემაწვილნი კა-
 ცები სასწავლებლად, უნდა ვიფიქროთ რომ რუსთაველი
 იყო ამათ შორის. რა დაბრუნდა საქართუტლოში, ვე-
 ფხვის ტეაოსნის დაწერისათჳს, მისცა მოღარეთ ხუტყე-
 სობა, ამის შემდგომს შედგა ბერად, წავიდა იერუსალი-
 მში ზ დაიძარსა ქართუტლთ ჯვარის ეკკლესიაში. მი-
 ტროპოლიტმა ტიმოთემ, რომელიცა მოგზაურობდა მე-
 თვრამეტე საუკუნეში, ზ რომელმაცა აღწერა თავისი მო-
 გზაურობა, რა დაბრუნდა ტფილისში ანბობს, რომ ამ
 მონასტერში უნახავს რუსთაველის ჰორტრეთი. აი, რაც
 იცინან ქართუტლებმა, თავიანთ გამოჩენილს ჰოეტხედ.
 სწარსეთის ლიტერატურა 12 საუკუნეში იდგა მადლა,

საქართველო, ასე სწარსეთის ახლო მეოფე, სადაცა რუსთაველი სცნოვრებდა, არ იქნებოდა არ მიეზამა ჭერდურს სწარსეთის ზოეტისათჳს, აი ვეფხვის ტეაოსანი რათ ემგზავება სწარსულს, მეორეს მხრით სჩანს აქ, რომ გავლენა ჰქონია იმაზედ საბერძნეთის ლიტერატურას, — მაგრამ ნამდვილი გამოსატყულება-კი აქჲს ქართული. თუცა მოქმედება ზოემისა წარმოდგება სწარსეთში, გაჯეთში, მშუჭნიერს ქალაქებში & უცნაურს ქუჭყნებში, მაგრამ ამათში ვსედავთ, არაბეთსა, ჩინეთსა, სივიასა, ბუნარისა — თორმეტს საუკუნეში გეოგრაფიული ცნობა ისე ცოტათი იყო გავრცელებული, ძორს ქუჭყნებითგან დამოკიდებულება ისეთი იმჳათია, რომ სასელები არაბეთისა, ჩინეთისა, სივისა & ბუნარისა, ვადასხვაფერებული ჰქონდა, ნამდვილად-კი ივენეს ეს ალაგები, ეს უნდა ვიცოდეთ, თორემ ზოემაში რეგორლაც უცნაურათ გეჳივენებიან არაბები, ჩინელები & სხუანი, რომელთაცა არაფერში მსგავსება არა აქჲსთ, იქაურ მცხოვრებ საღსთან, მხოლოდ ეს არის, რომ ქრისტიანები არ არიან, ეველა არაბეთს & ინგილოს ვეფხვის ტეაოსანისას, კისრითგან ცხადათა სედავს მკითხველი ქართველს & ეს საქართველოს სტიხია, გამოთქმული ადმოსავლეთის ჩუჭულებით, ისე საუნოსლად მიაჩნია მკითხველს, როგორც ბადის მშუჭნიერი ვარდის სუნი, ეს ცხადი სურათი ადგილობრივი არის თუთ მაღალი განსხვაება & მიხეზი, რომ ასე მაღლა სდგას ზოემა რუსთაველისა. ამ ზოემითგან წარმოსდგა ერთი

ფენომენი, რომლის მსგავსი არსად გვინახავს; რამდენ-
იმე ტაეზი, რომელიცა არის სსჭა ღ სსჭა ალაგებში,
ქართულებს საანდახოთა აქნსთ მიღებული, ღ იმეო-
რებენ სოფლებში მცხოვრებნი, რომელთაცა არ იცინან
ვეფხვის ტუაოსანი რა არის, ეს მაღალი ღიწვება არის
მწერლისა სიმართლით შეძინებული რუსთაველისაგან,
ამისათვის რომ იმისი მიმბამაზნი ისე უხეირონი არი-
ან, რომ ამითი სჯიან იმ გამოჩენილს ზოეტსა ღ თა-
ვიც მოაბეზრეს, ამასაც არ აკმატებენ, რომ თავის სი-
ცოცხლის დროს დასცინოდნენ, სიკუდილის შემდგომაც
ჭბუდავდნენ, ღ იმის თხსულებას დასცინოდნენ, ასე რომ
ბუღამდნენ, ასწორებდნენ ღ თითქმის უმატებდნენ კიდევცა.—
ერთმა ციციშვილმა, 1500 სტრიქონი თავისი დაუმატა,
ვევლა თავისებურადა ჭკმიწავდა ამ დიდებულს ქმნილე-
ბასა, ამ სახით, წარმოდგა, მრავალი გელნაწერები, რო-
მელნიცა ერთმანერთს არა ჭკვანან ღ რომელმაცა შეკ-
რიბა ვასტანგ მეფემ, — ამან რა შეკრიბა, ერთმანერთს
შეუფარდა ღ ჰირველად თავისაგან დაფუძნებულს სტან-
ბაში დაბეჭდა, (*) ახლანდელი ჩუწნი ვეფხვის ტუაო-
სანი ფრანცუზულს ღ რუსულს ენაზედ არის ნათარგ-
მნი ვასტანგ მეფისაგან გამოცემულის წიგნითგან, თუ-

(*) ვასტანგ მექქსემ, იშრომა ბუგრი ქართულის ლიტერატურისა-
თჯს, იმან შეკრიბა მეელი სრანიყო, კანონები, შემდგომს შეადგინა
საქართულს ისტორია, ისე დაწვრილებით, რომ ვერც ერთს ქუწ-
ვანაში ვერ შეადგენდა ვერავინ, ამისი შილი ვასუშტიც ბუგრსა ცდი-
ლობდა ქართულის სიტყვიერებისათჯს ღ ბუგრი რამ დაწერა.

მცა ზოგნი უწოდებენ ვასტანვს ზიზისტრატად, მაგრამ ჩუწნა კვკონია, რომ შრომა ვეფხვის ტეაოსანის არ არის კიდევ დასრულებული, ისე წახუხდენიათ სსჟა ზ სსჟა მხსაბავებსა,—ამაში ისე ნათლად შეხედება მკითხველს, სსვისგან წახდენილი ტაეები, რომ არაფრისთანა მუსიკა არ გამოდის,—ზ შეატეობს რომ ვილაცა უნიჭოს აურევ-დაურევია. სრულად სსჟა ენახედ გადათარგმნილი ეს ზოემა, ჟერ კიდევ არ გამოცემულა, მინამ გამოიცემოდეს, უნდა გამომცემელმა კარგად შეიტეოს ვეფხვის ტეაოსანის ღირსება, იცოდეს ღრმად სს-ქართუწლოს ისტორია ზ ჰქონდეს არსელოგიური სწავლა, მაშინ ეს შრომა იქნება შესანიშნავი შრომა, რომ ეს საჭირო არის, ზ ისე სუბუქათ გამოცემა არაფერს ნაყოფს მოგვიტანს, ამას გვიმტეიცებს თითონ ბროსე, თავისის გამოცემით, რომელმაცა აიღო სთარგმნა, ზ დაბეჭდა, მაგრამ მაინც შრომა აღმოუჩინა ქართუწლებს ზ არა თუ არ განსარჯა ზ არ გაწმინდა ვეფხვის ტეაოსანი, სსჟა მწერლების ლექსებითგან, რომელიცა ჩამატებული არის,—იმან შეავსო ახალის, დიდის მეცადინეობით მოპოებული სხალის ლექსებით, რომელიცა უშოენია სსჟა ზ სსჟა წიგნებითგან, გაუტია სსვის გზასა, ზ თუთონაც ჩაუმატა თავისი შეთხუხული ლექსი, თუმიცა თანა უგრძნო იმ ლექსით ქართუწლებს ზ გამოუცხადა სიევარული, ასე რომ ბროსემ ეს ზოემა გაადიდა 60 ტაეებით, ზ წინასიტევაობაში მოითხოვს მოტეეებასა ამ სსგანხედ; ზემო დამატებული ლექსები

ამისათვის ჩაუმატეთო, რომ მრავალთ ქართულის ენის მცოდნეთა მოიწონესო ზ ვაოვე მეც ძველს წიგნებშიაო. ამას გარდა ვინც კელი მომიწერა ვეფხვის ტეაოსანსუდ, იმათა მთხოვეს, ესენიც დამებეჭდაო.

ერთს კიდევ გამოეწერ იმის წინასიტყვაობითგან, რომლით აღმოიჩინს დიდს კელოვნებასა, რომლით დამტკიცდება, იმისი არტისტობა. რა კრიტიკულად განიხილავს რუსთაველს, ბროსე ანობს; «ამ გვარი განათლება არა თუ წინააღმდეგი არის რიტორიკისა, არამედ არის სტილლის კანონითაც. ჩუწნი გამოჩენილი მწერალი ბოილიო: ანობს მოწუობა ლექსებისა არისო მოსამსახურე ზ ავტორი არ უნდა ემორჩილებოდესო, ზ სსუა.“

ჩუბინოვის წინასიტყვაობაში, რომელიცა რუსულად არის დაწერილი, ამ გვარს ახრსა ვხედავთ: მართლად ზ, რა შევადარებთ თამარ მეფის ცხოვრებას, ზოემის მოქმედებასა, ვაოვეთ დიდს მსგავსებასა, ასე რომ ვფიქრობთ, ნესტან დარეჯანის სურათში გამოჭყავს თუთან თამარ მეფე. თუნდა ვაჩუწნებთ მკითხველს, სოგი ერთს მსგავსებასა. ნესტან დარეჯანი იყო, მხოლოდ შობილი ქალი ფარსადან მეფისა ზ თანარიც იყო მხოლოდ შობილი ქალი გიორგი მესამისა; ნესტან დარეჯანი მისცეს განსაზრდელად თავის დასა; თამარ მეფე გიორგი მეფემ მიაბარა თავის დას, ოსეთის მთავრის ცოლსა, აღსარდა ერთად დავით სოსლანთან; ნესტან დარეჯანი იხრდებოდა სწავლაში ტარიელთან ერთად ზ სსუა.“

მე იმას არა ვუიქრობ, არც ვაუხდუ თანახმად, მეუფის ვახტანგის, ბროსეს და ჩუბინოვის აზრსა, — აი რასა ვუი-
თხულობ ქართულის სწონიკოთვან:

„ . . . შემდგომს როდესაც შახი არშენიისა, რომელიცა მოდიოდა ონის ქალაქის დასაცვაჲად, ისვენებდნენ, და ნადირობდნენ მინდორსჲედ, და ველსედ თუთან მეფე გი-
ორგი, თამარის მამა, ატარებდა ასე დროსა; ისრის ტუორცნაში, ვერც ბველს დროს და ვერც იმ დროში, ვერცა ერთი ვერ მოვიდოდა ამასთან და სსჲა. რა შევა-
დარებთ ამ ალაგს, იმ ალაგთან, სადაც როსტევეან ან-
ბობს არაბეთში ის ეოფილა ჰირველი მშულდოსანი; როსტევეანს არა ჰქუვანდა შული, ერთის მეტი ქალი, რო-
გორც გიორგი მესამესა, მეუფის არაბეთის სასე ემზავ-
სება თამარ მეუფის მამასა, როგორც მექორონიკონი
ხატამენ; თამარ განთქმული იყო მოწყალეებითა, როგო-
რც თინათინ; გამოვა, რომ არა თუ ნესტან დარეჯან-
ის სახელით, არამედ სხვის სახელითაც ასე, რომ მე-
ორე მოქმედების, ესე იგი თინათინის მოქმედებაშიცა
სჩანს თამარი, არც შეიძლება რომ ასე არ იყოს. გო-
ნია კიდევ, რომ ქალები ეოფილიევენ მოქმედ ჰირე-
ბად ჰოემაში, ბევრნი, ეველასედ ვიოიქრებდით რომ თა-
მარი იყო, ამისათვის, რომ რუისთაველს ძრეელ უევა-
რდა ჩინებული მეფე თამარ, თუმცა ამასედ არც ვახტანგ.
არც ბროსე და არც ჩუბინოვი არას ანობენ. ამ სიუვა-
რულსედ, თქმულება არის საქართუქლლოში, თუთან რუ-
სთაველის ჰოემაშივე ვხედავთ, რომ რუსთაველ ადვი-

რებს ამასა. — (*) ეს ცხადთ ამტკიცებს რომ ჰეპარებია თამარ მეფე, — ამ უბედურის ჰოეტის სიუჟარულის გამო, ვეფხვის ტეაოსანი უფრო საქები სდება. ჩუწნა ვთქვით, რომ რუსთაველი მარსია იერუსალიმში, თუძცა რუსთაველს ვეფხვის ტეაოსანი დაუწერია სიუმაწვილეში, მაგრამ ვხედავთ ზოგი ერთს ალავს, საიღამაც ვხედავთ, რომ თითქოს ჰირველადვე იგრძნო ბერად შედგომა, ამის დასამტკიცებლად მოვიყვანთ 27, 28 & 29 ტაეპებსა. (*)

გარეთგან შესედულობით ჰოემა შემდგარია 1637 ტაეპითგან, (გამოც. ბროსესაცან) ვეელა სტრიქონსა აქქს 16 მარცვალი, სოლო ვეელა სტისი სრულდება, ჩინებულის მოწეობით, ქართველის უერს ეჩვენება ძრიელ სმოფანად, რადგანც შეჩვეულია ენა ქართული, წინააღმდეგ ზოგი ერთის მსწავლეულებისა, არ არის სტისით საადვილო, რუსთაველმა ისარგებლა ამ მდიდარი ენის თვსებითაც, ასე რომ სმის ამაღლებით & დადაბლებით, ჩინებული გარმონია არის იმის მაღალს ლექსებში. სორეი & დაკტიკა უფრო სშირია აქ, მინამ სსჭა, რადგანაც სმის ამაღლება უფრო სშირად შესვდება მკითხველს სიტყვს დასაწეისში (*)

ნომერები ოთხს ლექსთან დასმულები, ნიშნავენ, რომ ეს ალავი, ნათარგმნი არის სიტყვთი სიტყუად, სადაცა

(*) ავტორს ამ ალავს უთარგმნია შესავალი, ვეფხვის ტეაოსნისა.

(*) აქ დაბეჭდილია პოლემურად ეს ალავები.

(*) ვეფხვის ტეაოსანსა სთარგმნის, ფოდსკერის ტეაოსანსა, უკველია მოუგონებია ქართულ მთარგმნელსა.

ჩუჭნ არ დავსვით რიცხვი, იქ მხოლოდ გამოვწერეთ ზოემის ახრი, საველის წოდებაში, სოკი ვრთი თავების წოდება არა ვთარგმნე, რადგანაც არ დავსასე რუსთაველის თხსულებად.

რა ვრჩებით წინასიტყუაობას, ახლა შეუდგებით თუ-თან ზომასა. ასე, რა ვთარგმნი ზოლშურს ენაზედ ჩემო ვეფხვის ტუალსანო, ჩემო ნუგეშის მცემელო, განზო-ლიაკებულო, გამოდი ქუჭუნანში! მე დიდათა მსურს, რომ რამდენიმე გული მსურვალე ზოლიაკისა შეარეოდ შეაუვარო საქართუჭლო!

კანძირ ლოჟინცვი.

სვანური

ნუ შეივარებ, ნურც ემონები,
როს შენ სედავ მისს გულგრილობასა;
ნურც დასტრუიალებ, ნურც ემღერები,
რადგან სედავ მისს, ცრუ ცვლილებასა.

თუძცა უარობს სიტყვთ შენთანა,
მავრამ ნებულობს სლებას თვსთანა.
სან არის შენი, სან ანობს „არა“
კირჩევ, მოშორდი, მონება კმარა.

წარსული დრო შენ წარმოიდგინე,
როდეს გინმობდა იგი თავისად;
აწ გულგრილობა წინ დაიდგინე
ჯ შეივარე თვთ იმის მსგავსად.

ნუ ერწმუნები მის ცრუ ცელქობას,
ნურც ემონები, სიერძის სიზმრებას.
გიჯობს მოშორდე, მოსძებნო სსჭათ
რომ არ წარმოსთქუა ბოლოს-დროს „ვაი“

ი. ქაჩუხა შული.

20 აპრილს 1870 წ.

ახალციხე.

ბეაზგრიხე ჩენხი

საუღარო წმინდის თომასი.

თავი VII

საუღარო წმინდის თომასი ეკუთვნოდა გრაფსა ჭრან-ჩესკო ჩენხსა, რომელიც იყო მორთული შიგნითა შავის სავერდითა, კედლებზედა ეკიდნა მორთულობა გლოვიანობისა, სადაცა შუდნი თავ ახდილნი მარმარილოსა კუბონი, რომელნიც იღვნენ შიგნითა, უცდიდნენ თავიანთ სსვერზლთა, როგორც კაცისა ტუხნი საჭმელთა. ზე უოველთა კუბოთა აქუნდა ნაწერი, ვის რომელი კუბო ეკუთვნიდა. — ზე ცოტა მოშორებითა იმა კუბოთა, კარგსა აღვილსა, იღვა მერვე კუბოი, რომელიც იყო ძვირფასი უოველთა კუბოთა ამ ნაწერით: «თუ გსურს, რომ სცხონდე ამა კუბოშივე სცხონდები» — ზე ეს ძვირფასი კუბოი ბოროტებითა სავსება ჭრანჩესკომ განუშადა თავის ძაღლსა ნერონსა, ზე სსუანი იფვნენ გამსადებულნი მისგან თუსი შულებისათუს.

შუაზედა იმა საუღარში იღვა მშუტნიერი კათავალკი, ესე იგი გრძელ სკამისა მსგავსი ტასტი, რომელიცა იყო შემკობილი შავის აბრეშუმის სავერდითა ნაქსოვი თქროითა, გულშამორტყმულისა ექვსნი დიდრონი სა-

სამთლენი ვერცხლისა, მშუწნიერ კელოვნებისა ამშვენებდნენ იმა კათაფალკსა.

მოერილება მღჳდელთა, რომელნიც იუვენ ჩაცმულნი შავითა შესამოსითა უცდიდნენ მიცვალებულსა. რამდენიმე დროებისა შემდეგ ფერხისა ხმანი მოახლოვდებოდნენ ზ ფარდა დიდისა კარებისა საუდრისა ხისთებოდ, ზ კარებთან გამოჩნდებოდა მოჩილი კუბოი, რომელიცა მოჰქონდნენ ორ კაცსა ზ ორ ქალსა. — ღჳაკობისა ზ ბერნადისა, შჯლთა ჭრანჩესკოსა ეჭირათ კუბოი წინეთა ზ ცოლსა ჭრანჩესკოსა ლუკრეციასა ზ საწყალ ბუატრიჲსა ეჭირათ უკანითჳე. —

მიცვალებული იყო ვირგილი, ლოცვა რომლისა შაისმინა უფალმან ზ განსვენება სამოთხეში.

მის უკან მოდიოდნენ შრავალნი შინაურნი მსახურნი ჭრანჩესკოსა, ჩაცმულნი მდიდართა მელოვიარე ტანსაცმელთა. — არ იქმნებოდა, რომ აღამიანსა გული არ დასწოდა, რამეთუ მსახურნი იუვენ ჩაცმულნი ათასჯერ უმჯობესათ მინამ შჯლები ჭრანჩესკოსა ღჳაკომო ზ ბერნადირხო, განსაკუთრებით ტანსაცმელი ღჳაკომოსი იმ გვარი გაოსრებული იყო, რომ უბრალო მათხოვარი არ იკადრებდა ჩაცმად მისსა; თმანი მასწედა იუვენ დაშლილნი, ჰერანგი ჰქონდა ტალახიანი, ზ საწყალი თავ ჩაღუნვითა სტიროდა, რათა ჰრცხვენოდა ასაწყვათ თავისა, მდლათ. — ბერნადიროც სტიროდა მწარეთა, მარამ ტირილი მისი იყო წამხედურებისა, რადგანაც ჰკუა მისი იყო შეძკრთალი შიშისა თჯის მ-

მისა ჭ აგრეთვე იყო მცირე წლოვანიც. — ლუკრეცია თუძცაღა იყო დედის ნაცვალთ, მაგრამ აქცევდენ მწარეთა ცრემლთა ვირგილისათჳს. მაგრამ ლუკრეციასა ჰქონდა იმ გვარი სასიათი, რომ ყოველთა უბედურობასა ჭ უბედურ შემთხვევასა, მიაწერდა მღუთისა ნებასა ჭ ამისათჳს ამბობდა რომ ღუთის ნება არიხო ვირგილის სიკვდილით ჭ არ არს საჭირო ჯავრი მას ზედან.

აქ მსურს, რათა უვაღთა მკითხველთა შევატეობინო თუ რა სასითა მოხდა ჭრანჩესკოს ჯვარის დაწერა ლუკრეციაზედ ჭ ამისათჳს, მივატოვებ რაოდენიმე ხანსა განსვენებისა ცერემონიასა, რათა მკითხველთა ვრცლათა შაიტეონ ყოფა ქცევადი ჭრანჩესკოსი. —

ჭრანჩესკოს ჯვარის დაწერა ლუკრეციაზედ მოხდა ამ სასით: შეიტეობდა ჭრანჩესკო ლუკრეციასა სიმშჳწნიერესა ჭ ღუთის მოუვარეობასა მისსა, ბორბტებითა სავსე კაცი სთხოვდა კელსა ესე იგი სთხოვდა ლუკრეციასა ცოლ ქრძობისა სურვილსა. ღუთის მოუვარესა ლუკრეციასა იმ ჟამად გაცანილი ჰქონდა ავკაცობადი მისი ჭ ჰასუსს აგებდა ამ სასით: «უძჯობესი იქნება, რათა წავეყე მე ეშმაკსა ცოლად, მინამ უძღოთსა ჭრანჩესკო ჩენჩსაო», — მაგრამ ჭრანჩესკო იმ გვარი ეშმაკი ჭ მაცდური იყო, რომ როდესაც ლუკრეცია იქნებოდა საუღარძი, მაშინ ჭრანჩესკო ჰირველი მღუთის მოუვარე კაცი განდებოდა ჭ დაიწყებდა ლოცვას მუხლთ მოღრგვითა, საწყაღსა ლუკრეციასა ეგონებოდა, რომ

ყოველივე თქმულობანი ჭრანხესკდსედა იქმნებოდა ტყუი-
ლი, ზ ამისათჳს გავიდოდა მას ზედა ცოლათა. ზ რო-
დესაც ჭრანხესკო მოიყვანდა, სასლძი ლუკრეციასა ეტ-
ყოდა მას ზუმრობით: «შენა განა სთქჳ, რომ სასამ მე
წამუეებოდე, ეშპაკ წაჭუეები, მე შენს ასრსა მართლათა
ჳხდი»—ღ კიდევაც აღასრულა ჭრანხესკომ თავის სი-
ტუეები.

ჭრანხესკომ იმ საქმედის დაიყვანა თავისი წინასწარ
მეტუეელება, რომ როდესაც ლუკრეცია, ცოლი მისი
ლოცულობდა, მაშინ ჭრანხესკო გარუენილსა სიმღერას
დაიწუობდა, მაგრამ ლუკრეცია სულგრძელი ზ მომთმე-
ნი ქალი იყო ზ უზრადლებასა არ ამღეგდა თავის ქმა-
რსა, ჭრანხესკოსა გული მოუვიდოდა, რამეთუ ვერას
გზითა ვერ შეაშლეენებდა ლოცვასა ლუკრეციას, ზ ამ-
ისათჳს მისის ლოცვის დროს გარუენილი ჭრანხესკო
მოიყვანდა გარუენილთა ქალებთა ზ ლუკრეციასა წინეთა
დაუწუებდა მათ მრუშებას.—ლუკრეცია კეთილ გონიერი
ქალი ეტყოდა: ზ განატუოს უფალმან ყოველივე ცო-
დვანი შენი, როგორათაც განატუეებ მე შენა ბოროტე-
ბასა შენსა.—შეატყო რა ჭრანხესკომ, რომ ამითაც გე-
რა დააკლო-რა თავის ცოლსა, იქამდე დაიყვანდა სა-
ქმესა, რომ თავისს მოსამსახურეებთან, ლანძღვიდა ზ
კიდევაც სცემდა თავისსა ცოლსა. ზ მშჳწნიერ ჰირის
სახესა მისსა დაუტოვებდა ნატკეენობისა ნიშნებსა, მაგ-
რამ ლუკრეცია ითმენდა, როგორც კეთილი ზ ღუთის
მოყვარე ქალი.

დაჭლია რა! ძრანჩესკომ ეოველივე სიძარჯუქნი აღ-
სრულებად თავის სურვილისა, ბოლცს იფიქრა, რომ
თავისი ცოლი ქვა არს ზ ქვისაგან არა რაიმე შაიძლება
რა, ზ ამითი დაეთხოვებოდა მასა.

აქ მოუბრუნდეთ ჩქნსა განსვენებისა ანბავსა.—

მარტო საწყალი ბეატრიჩე არა სტიროდა, თვალნი
მისნი გაურყევლათ იუენს განერებულნი მიცვალებულსა
ზედა თუთონა უკრძნოთა სედვიდა ხალხთა.

ზ მიახლოებოდნენ რა იმა კატაუაღკსა, რომელიც
იღვა საუდარში, ბეატრიჩე აიღებდა მარტო კელმია მი-
ცვალებულსა მძასა თუხსა ვირვილის ზ დასდებდა მას
იმა კათაუაღკსედა, სადაცა დაუარცხნიდა ზ გაუსწორე-
ბდა თმასა მიცვალებულსა ვირვილის, რაისა შემდეგ
დაადებდა თავისსა კელითა გულსედა მას ჯუარცმასა
ზ აგრეთვე ბუკეთთა სსუა ზ სსუა უვავილებისა, შემდეგ
მოიწევედა სიასლოვეს ერთსა დიდსა სასამთლესა ზ ჩა-
მოწოლითა მას ზედა შეაცქერდებოდა თვალეში მიცვა-
ლებულსა მძასა.

ერთი მოსამსახურეთაგანი უცქერდა მწუნარეს ბეატ-
რიჩესა ზ თუთონაც სტიროდა, ისა მოსამსახურე იყო
მარციო.

ვარეშედ ოთხისა შულებისა ძრანჩესკოსი, რომელიც
იუენს მოხსენებულნი ჩვენს სამწუსრო ანბავში, ჰუავდა კიდევ
მასა საშნი, ორნი ვაჟნი კრიტოფან ზ ჭაღიკსი, რომელიც
იუენს ეკვსავნილნი სასწავლებლად სალამანკში ზ უფროსი
ქალიძული აღიძვია, რომელიც გამოვიდა მოთმინები-

თვან ცუდს ეოფა ქცევისა გამო მამისა დ შუარდგინა მორჩილი წიგნი, რომელშიაცა აღწერა ეოფა ქცევანი მამისა, რომლითაცა იყო შაწუსებული თუთონა დ თავისი ჭირისუფალნიც დ სთხოვა რიმის ჰაპასა, დასსნად მისსა თუხის მამისაგან დ გავსაუნად მისს სადმე მონასტერში, მანამდის გავიდოდეს ვინმეხედ ცოლათა. — ჰაპამ წარკითხა რა შერდგენილი წიგნი აღიმპიისა, აღასრულებდა მისსა სურვილსა დ ბოლოს ჰაპა მისცემდა მას ცოლათა კარლსა გაბრეილლასა, რომელიც იყო იმ დროებაში მოწონებულად. — შაიტეობდა რა მამა მისი ძრანჩესკო აღიმპიის მოხერხებულებასა განრისხდებოდა დ იტეოდა: «ვინც რომ მომგვრის უკანა აღიმპიის ან მკუდარსა დ ანუ ცოცხალსა, ათასსა მანეთსა მიიღებს ჩემკან საჩუქრათ»: მაგრამ სურვილი ძრანჩესკოსი დარჩებოდა ტეჯლათ, რადგანაც ეოველნი ჰაპისა მორჩილნი ივენენ დ არა შეემლოთ შესებად კელისა აღიმპიისათუხს. — გაათხოვა რა აღიმპია, ჰაპამ რამოდენიმე ათასი მიაცემინა ძრანჩესკოს მსითვათ აღიმპიისათუხს. — ველარა შეიმლორა ძრანჩესკომ მობრუნება, აღიმპიისა, რომელზედაცა იყო განრისხებული, მისი მრისხანება გარდაიღო იმ შულებზედა, რომელნიც ჰეყანდა სასლშია დ აწვალებდა მათ გამოუთქმელ წვალებითა. —

აქ მიუბრუნდება ბეატრიჩესა, რომელიც იღვა გულდამწვარი წინაშე მიცვალებულისა დ სძლებოდა მსერითა თუხისა მმისა ვირგილისა, სადაცა მღუღელი, ჩუჭულეებისა მებრ არლილებდა კელში ნაკურთხსა წუალსა დ და-

ამხურაძეა მიცვალებულსა, ნაწილი რომლისა დაეცემოდა შუალხედა მიცვალებულსა, ზ იგივე ნაწილი წელისა ავარდებოდა შუბლისაგან მიცვალებულისა ზ მოხვდებოდა სახესეჲ ბეატრიჩესა, რომელიც ათრთოლდებოდა ზ დაღონებული სიტუებითა იტყოდა:

— ეს ნიშნამს, რომ მეც ძალე წავალ ჩემს ვირგილისთან ზ ამისათჳს მივიღებ მე წმინდასა ამა ნაწილსა წელისასა.

კათავდებოდა რა წირვა მიცვალებულისა ეოველნი ძღუდელნი გამოვიდოდნენ გარეთა ზ თან გამოვიდოდნენ ბერნი ზ ბერთა გამოჰყვებოდნენ მსახურნი კველესიისა ზ მათ უკან გამოვიდოდნენ მესობელნი ჩენჩისა, რომელნიც იუენენ მოსრულნი ცხონებისა შეწირვად მიცვალებულისათჳს, მარტო ჩენჩი დაჩნებოდა მიცვალებულთან. — კეთილნი ხალხნი მწუხრისა გულითა სტიროდნენ სხვისა მიცვალებულსეჲ, თუძცაღა მართალი არს, რომ მწუხარებაი ამ კვარი ძალე გადავარდებათ მათა როგორც გარეშე კაცთა გულიდგან, მაგრამ კიდევ ბევრადღა ღირს ამ ღმოსა ცრემლნი გარდმოვარდნილნი გარეშეთა თუჯაღთავან.

ღ როდესაც ძმები ვირგილისა ზ დედის ნაცვალი მისი იუენენ დავრდომილნი მუხლთ მოდრეკითა ზ ეთხოვებოდნენ ვირგილისა, დაი მისი ბეატრიჩე ასწევდა თავსა სევით ზ ბრძანებისა ხმითა იტყოდა.

— რასა სტირით? ადეკით! იცით ვინ მოჰკლა ჩუჭნი მძა? ზ თქუჭნ იცით მაგრამ გეშინისთ თქმათ სახელი-

სა მისისა სასელო, რომელიცა თქუწნ ჰირიდგან აღმო-
სთქმათ გეშინისთ, მე აღმოვსთქუამ იმასა სმითა მალ-
ლითა: მისმა მამამ, ჩუწნმა მამამ, ჭრანჩესკო ჩენჩიმ,
მოკლა ჩემი ვირგილი:

ისინი რომელნიც იუვნენ დახოქილნი წინაშე კუბო-
ისა, არა გაინძრეოდნენ რა ზ მოემატებოდათ სურვილი
ტირილისა.

—ადექით მე კუებნები თქუწნა! ამისათუხ თქუწნი
ცრემლნი საჭირო აღარ არის, ვეცადოთ ჩუწნთუი, რათა
მამამან ჩუწნამნ ჩუწნც ამასავით არ მოგკვლას.

—დამძდდი მულო ჩემო, დამძდდი, ნუ მიეცემი
გულ მოსრულობასა ზ ცოდვაც არის, ეუბნებოდა ლუ-
კრეცია, მოდი აქ შენც დაიხოქე წინაშე შენისა ძმისა
ზ მოწილ იუავ ღუთისა ნებისა.

—რას ანობთ ბატონო ლუკრეცია, მიუგებდა ბე-
ატრიჩე, თქუწნ რომ კაცმა გავიგონოსთ იფიქრებს თუ
ღმერთს გაუჩენია წყალი მისათუხ, რომ დაგვანწიოს
ჩუწნ, ცეცხლი მისათუხ, რომ ვითომც დაგვწვას ჩუწნ
ზ რკინა იმისათუხ, რომ კისერნი მოგვჭრას ჩუწნ,—
არა, სრულებითაც არა, ღმერთმან გავგაჩინა ჩუწნ სი-
ცოცხლისათუხ ზ კეთილის საქმის მოქმედებისათუხ; სად
წავიკითხავსთ თქუწნა, რომ მულისა კვლა ცოდვა არ
არის, რისთუხ მოკლა მამამან ჩემმან ჩემი ვირგილი?
რა დააშავა ვირგილიმ რომ გახდა წერათ სიკუდილისა?
არა დედაო ლუკრეცია თქუწნ არ გიუვარდათ ვირგილი
საკუთარ მულისა სიუვარულობისამებს, თორემ ამას არ
ბრძანებდით.

— როგორ არ მიუვარდა? ისრე მიუვარდა, როგორც ჩემი საკუთარი შული ზ ნათფი მუცლისა ჩემისა.

— ახ! მართლათ ბრძანებთ მაგასა? ეს მართალი არს სიტყვით ფოველივე ითქმება, მაგრამ სასეში, სსჟა სასით გამოჩნდება, თქვენ, რომ გუვარებოდით ვირგილი, როგორც ნამობი შული, ესლა თქვენ მაგრე მუსლ მოდრეკითა არ იტირებდით, არამედ განარჩევდით მიზეზსა სიკუდილისასა რომელიც მოკუდა ჩემი ვირგილი, მაგრამ ესლა რა გაეწეობა; შენ ძმაო (მიუბრუნდებოდა ღვაკომოსა) რა დაგმართია, შენ სომ მაინც კაცი ხარ, განა შენ ვერას ფერსა ვერა გრძნობ ამ კულში (ზ მი-არტყამდა ასალ გაზდა ბეატრიჩე თავისსა ძმასა კულ-ზედა კელსა).

— ახ! დაო ბეატრიჩე, მიუკებდა ღვაკომო, მე ესლა ის ღვაკომო აღარა ვარ, რომელიც ვიუავი უწინა, უმეტესი ნაწილი ჩემის ცხოვრებისა მკუდარი არს, მე ესლა ლანდი ვარ ღვაკომოსი ზ არა თუთონ ღვაკომო, შემომხედე მე დაო, განა შენ იტყვი მე ოც ზ სუთის წლის კაცი ვარ; იფიქრე დაო რაზედა დავიდა ჩემი უბედურება მე აღარა ძალძიმს დაფარვად ტიტვლისა სხეულისა ჩემისა, მე არა მაქვს გამოსაცვალი ჰერანგი, რომ სხეული ჩემი შევინახო წმინდათა, რომელიც არ არის საკადრისი ჩემის კაცთა-შულობისა, ეს კიდევ არ არის სამწუსარო დაო! მე რომ მარტო ვიტანჯებოდე, მაგრამ შესედე ჩემს შულებსა, რომელნიც არიან შიშელათა ტიტველნი ზ არა მაქვს შეძლება ჩაცმად ზ და-

სურვად მათისა, ცოლი ჩემი მუდამ ცრემლშია ზის. მამამან ჩემმა ძრანჩესკომ ჰენციაც მომიჭრა ორი ათასი მანეთი, რომელნიც უნდა ეძლევიან ჩემთვის ჰანჩისა კარდაწვევტილობითა, ჯ ჩემის ცოლის ლუიზისა მზითევიცა წამართო, მამ დაო მითსარ რაღა უნდა შექმდლოს ესლა მე.

—ჩუწნ რისთვის არ დაუვარდებით მუხლ მოდრეკითა წინაშე ჰანჩისა ჯ არ შეესთხოვთ საშვალებასა, როგორცა ჩუწნმა დამ აღიშპიამ აღუსრულა თავის სურვილი,

—ჰუ! დაო! შენ ჰკონეუ რომ მე არ მითხოვნია ჰანჩისათვის? გამოსული მოთმინებისგან მივედ ჯ დავარდი ფუხ ქვეშა ჰანჩისა ჯ ცრემლითა ჯ შეესთხოვე დასნად ჩემისა ჯ ავრეფე შენისა ჯ ჩემისა შულებისა ჯ მშებისა ჩუწნი მამისაგან, რომლისა გამო ავრე უძღთოთა ვიტანჯვით, მაგრამ უძღთომან ჰანჩამ აწრძიაც არ მიიღო ჩემნი ცრემლნი ჯ მითსრა ამ სიტყვებითა: „ვაი მათ შულებთა, რომელნიც ამცხადებენ ბოროტეპასა მამისა, ხამი ამისათვის იყო დაწვევლილი ღუთისაგან, რომ მამას არ ემორჩილებოდა, ჯ სიმ ჯ აძთი ივენენ დალოცვილნი ძღუთისაგან, რამეთუ ივენენ მორჩილნი მამისა. სად გიკითხავს შენა რომ, ისაკი სჩიოდა მამაზედ? მამანი მიწაზედ წარმოადგენენ უფალსა ჯ ამისათვის ეოველნი შულნი მამისა მორჩილნი უნდა ივენენ, ჯ შენც მორჩილი, რომ ეოფილიუავი არ მოსვიდოდნი ჩემდა საჩივრითა მამაზედ, წადი ჩემგან მშუდობით.“

ღ ამ სიტყვებითა გამოძიშა მე უნუგეძოთა, მტირალი.—აი დაო ალიმზიაც იმ სიტყვებით მივიდა ზაზასთან, როგორც მე ღ ის მიიღო ღ არა მე.—ამძს შემდეგ არის ქუჭუნანსედ კაცთა მოუვარებას? რა ვქნა დაო, რა უნდა უეო ჩემს ბედსა, ჩემი ბედი ასეთი ეოფილა ღ რა ვქნა.—

—რადგანაც ასრე არს ამასა ჩუჭუნისა სიკუდილისა მეტი არა გაეწეობარა მიუთხრა ბეატრიჩემ.

—ოხ! დაო ბეატრიჩე! შენ არა გეამს შულები, შენ არა გეამს ქმარი როგორცა მე ცოლი, რომელსაც უევარვარ ღ მიუვარს მეც, თორემ ამას არ იტეოდო; მე რომ არ ვეოფილვიეავ შეგურული ცოლ-შულებითა ღ მამათ ჩემის შულებისა, ჩემს გეამსა დიდსანს გამოათრევენ მდინარისა ტიბრისსგან, მაგრამ მეტი გზა მანც არ არის, მანც ასრე უნდა იქმნეს, როგორცა შენ ბრძანეფ.— როდესაც გავიული სრლმე ტიბრისსა სიხსლოფეთ, ვითომცა მდინარე ტიბრი მეუბნების მე:—„დრო არს მობრძანდი—ღ კიდევაცა ამით გათავდება ჩემი წვალება მეტი გზა არ არის. ბეატრიჩე იცვლებოდა ფერსედ, როდესაც მხაი მისი ღეგომო იტეოდა ამა სიტყვებსა. გუული თუსი ეტეოდა ბეატრიჩესა: თუთონ ბეატრიჩე არს შემცდარი გასსენებად მმისათუს სიკუდილისა ღ ამისათუს ბეატრიჩე მშვიდობიანათ გაუწოდებდა გელსა ღეგომოს ღ ეტეოდა მას ნაზისა სიტყვებითა:

—მხაო მე ვსთქვი დაუფიქრებლნი სიტყვები.... ზატიო ჭეავ შეცთომილობაი ჩემი ღდაივიწეე ჩემდამო ნა-

თქვამნი უაზრო სიტყვანი, ესლა ადექ ძმაო გვეოფა ამ-
დენს ხანს მუსლ მოღრეკითა ტირილი წინაშე ჩუწნისა
მძისა ვირგილისა, იიუავ კაცათ, ნუ შეშინდებით ძმაო!
ღ ამასთანავე გთხოვ რომ ჩუწნი სიტყუანი აზრში არ
მიიღო.....

—ეი! ტრანჟესსა ზ კუბოსა შუა ბასობასა იწუებენ?
უეცრათ გამოვიდოდა შმა უკანითგან.

მოისეღვიდნენ რა უკან მდგომარენი იქა, ტანთა მა-
თსა ჩაუდებოდათ შიშისა რთოლება შესეღვიდნენ რა
გრავსა ძრანჩესკო ჩენჩსა, შემომავალსა საუდარში, რომ-
ელიც იყო ჩაცმული შავის ტანისამოსითა ზ თავსეღ
ესურა წითელი შლიაჰა (ქუდი), როგორცა ჰატრიცისასა
შესეღვიდნენ რა გრავსა ყოველნი შევიწროვდებოდნენ
ერთათა ზ ეშინოდათ შესეღვიდ გრავისა ძრანჩესკოსი;
მარტო ბეატრიე დასდგებოდა უშიშრათა ზ გულ მაგრათა
წინაშე მამისა თვისისა.

—წმინდანო! (მიუშვერდა ძრანჩესკო კელსა წმინდა-
თა მხატრობათა) იუავით მოწამენი, როგორ უღირსნი
შჯლნი ჩემნი არჩევენ მოკვლად ჩემისა, მამისა მათდა....
რას გაჩერდით! რისა გეშინისთ! (მოუბრუნდებოდა ძრან-
ჩესკო თავისსა შჯლებსა) ჩემი გეშინისთ, ერთისა მო-
ხუცებულისა კაცისა, რომელსაც ერთი ოდენი ძალა აღ-
არა აქუს სახსუბრად თქუწნდა! კანათავეთ რჩევაი თქუწნი!
აღასრულეთ სურვილი თქუწნი! რაღას გაჩერდით აქ
უფრო უმჯობეს იქმნება სიკუდილი ჩემი უფალთანა ზ
ტრანჟესთან! მაჩვენეთ სადა გაქუსთ გამხადებული ჩემთვისა
დანა მკვლელებო?

ვეელანი ჩახუდებოდნენ უსაფუძვლო სიტყვებისა გამო
 ძრანჩესკოსი. — ძრანჩესკო დაიწეებდა:

— თქვენ გემინისთ მახვენოთ მე თქვენდამო გამსა-
 დებული ჩემოჯს დანა? ჩემნი თუალნი გაშინებსთ თქვენ-
 ნა? ჭ ერთი თქვენგანი არ არის გულ-მაგარი, რომ
 ზირ ჭ ზირ თუალებში შემომსედოს მე? მამ კარგი თუ-
 მცა თქვენ არ იცით მოკულა მამისა მე გასწავლი
 თქვენა აღსასრულებლათ თქვენისა სურვილისა, აი
 მიუერეთ: თუმცა რომ ჩემნი თუალნი გაშინებსთ თქვენ-
 ნა, როდესაც მე დავწეე ჭ დამეძინვის, მამინ მოდით ჭ
 კარგი გაღესილი დანა სკარით მე ბეჭშია ჭ მამინ შე-
 ატვობთ, თუ რა აღვილათ შევა დანა მოხუცებულისა
 ვერდშია. — თქვენ რა გკონიათ! სიცოცხლე მოხუცე-
 ბულისა ძაფისა მსგავსი არის ჭ მოკულა მისი, ყოვე-
 ლთა შეუძლიანთ ჭ ამ კელსაცა შეუძლიან მოკულა ჩე-
 მი (ღ ამასთანავე აღიღებდა კელსა მიცვალებულისა შუ-
 ლისა თჯისა ვირგილისა ჭ აჩვენებდა შულებსა ჭ მე-
 რმეთ ისრე შემაკებულათ მიაგდებდა კელსა მიცვალებუ-
 ლისას, რომ კელი მიცვალებულის ვირგილისა მოხუ-
 ცებოდა მწარეთ კუბოისა კიდესა ჭ ყოველნი მსედველნი
 ამისა თვალბეზდა კელთა აიფარვიდნენ. ბოროტებითა
 სავსე კრაფი დაიწეებდა იმავე ფარისეულობითა თავისა
 სიტყვებითა.

— მე მესმის, თქვენ რადაცა გაქვსთ გულშია, მა
 კრამ გემინისთ ჩემი, აი მიუერეთ კიდევ დავასწავლით
 მეორე საშვალეზსა, რომლითაც მომკლამთ მე: ან მო-

მწამლეთ ზ ან როგორცა მანძრედმა მოკლა შამაი თვისი ისრე მოძკალით მე, როდესაც დამეძინვის აღიღეთ ჩემი მეორე ბალიში დამადევით ცხვირ-ზირსედა ზ შერმეთ შესდქით სედ ფერსითა ზ დამახჩეთ მე....

ყოველთა ჭროთოლება გაუნდებოდათ ტანშია ამა სიტყვებითა გრაფისა.

—რისა გემინისთ? ჩემის სიტყვებისა? სედამთ ამ შჯდთა კუბოთა ვისთვინა არიან ესენი გამსადებულნი? თქუწნთვს, ყოველთა ჩემთა შჯლთათვს.. ოს! ღმერთო, რომელსაცა ვერ გიცნოფ, თუმც რომ მართლათა იყოფებოდე ზ ჭქონდეს ძალა აღსრულებად ჩემისა სურვილისა, ყოველთა შჯლთა ჩემისა სიკუდილი მოძასწარ, რომ ამა კუბობშივე ჩავაწვინო მე ისინი ზ მაშინ გამლევ ზირობასა, რომ იმ წამსვე ჩემს მამულს ზ სსსასლესა დავსწვამ ზ მეც შიგ დავიწვები ზ თუ შენ არ აღასრულებ თხოვნასა ჩემსა, მაშასადამე გამომიგსავსე მე სიკუდილი იმ ზირობითა, რომ საფლავისგანა მხქუნდეს ამოშვერილნი კელნი ჩემნი ზ შემემლოს მითა ყოველთა შჯლებისა ჩემისა თან წაუოლა.—მაგრამ ვკონეფ შენ მე არ მიეურებ ზ არც ისმენ ჩემს თხოვნასა; კაცი სანამ ცოცხალი არს, არ უნდა განუცხადო თვისი საიდუმლო არ ვისა ზ არც ღმერთსა.—წადით აქედამ ემძაკნო.

ღ მოინდომა გრაფმა ძრანჩესკომ გაურა გარეთ ყოველთა შჯლებისა, მაგრამ ბოლოს მოუვიდა ახრში თავისი უფროსი ვაჟი დუაკომო ზ მოატანა მას კელი

კალთახედ ზღაპრით ბასი:

— შენ ანობდი რომ ზერანგი არა მარჯოს... სარ-
მაცო! წადი ახლავე საფლავზედ დედისა შენისა ზღა-
პრე მას ზედა სუღარი, რომლითაც არს გამოხვეული
დედაი შენი ზღაპრით შენს ცოლსა, რომ იმისა ზე-
რანგი შეგიკეროს შენა ზღაპრითა მუღებსა ზღა უთხარი
შენ ცოლსა, რომ ორი ნაჭერი მოარჩინოს მისგანა:
ერთი ნაჭერი, როდესაც შენ ჩამაღლები გაწვალეულ
სიკუდილითა, ზირსედა გარდაგაფაროს, ზღა მეორე ნაჭე-
რითა ცრემლინი მოიხოცოს შენსედა, თუმც რომ იმ
გვარი სულელი ზღა უჭკო იქმნება შენი ცოლი ზღა ცრე-
მლინი გადმოუარდება მას შენსედა, შენისთანა გარყენილ
ღა წამსდარ კაცთათჳს. —

ღმერთი თუ გრწამს კელი გამიშვი ზღა მომეც თავისუფ-
ლება ჩემთჳს, ეუბნებოდა მუღლი მისი დეაკომო ზღა ცდი-
ლობდა განთავისუფლებასა ხელთაგან უმღრთო მამისა.

— არა მე შენ არ გავიშვებ სანამ არ დავასწავლი,
შოგნად მისსა რაიცა შენ გაკლია, შენ ანობ თუ მუ-
ღლი შენნი მშვიერი არიან, წადი ახლავე საფლავზედ
დედისა შენისა, აიღე საფლავისგან მისა, რამდენიმე ზე-
შვი მიწა, წაიღე ზღა მით დანამღე შვილები შენნი, მი-
წასა არა უშავს რა, რამეთუ კველიცა მიწითა რჩება. —
ღა თუ ეს ასრე აღასრულო, მამ მე უცხავნი შენთა მუ-
ღლებთა დაწვევლასა ზღა წადი მოსახნევათ თავთა მათთა
ჩემისა სიტყვებისა. — შენ ზირს რას აბრუნებ ჩემგან?
მიუორე რამეთუ სიძარტლითა გარეკებ მე შენა, ...

..... წადი და თუ გინდა რომ თავსა უშველო კრიდებოდე ტბილსა და კეთილსა სიტყვებსა და საქმესა შენის ცოლისა მიერ, არამედ ივაგი მუდამ ჟამს შოთში და ჩხუბში შენ და შენი ცოლი რათა მოგენიჭოს თქუენ შემდეგ საშვალება, თუმიც რომ ჩემდამო ნათქვამსა სიტყვებს აღასრულებ. ....

გრაფი ძრანჩესკო კიდევ ბევრსა რაიმეს დაუწევდა საწყალს დეაკომოს, რომ დეაკომოსა არ მოესმარა ძალა და არ განთავისუფლა უოფილიყო თჯისის მამისაგან, და არ გაქცეულიყო უურებსედ კელის აფარვითა, რათა არა ისმინოს გარყვნილი დარიგებაი მამისა თჯისისა.

—გაიქეცი! გაიქეცი! დაიწყო გრაფმან ძრანჩესკომ, რას იფარებ უურებსედ კელსა, ჩემნი სიტყვანი არიან მსგავსნი მხვილისა და როდესაც დაკოდამს სოლმე კაცსა დასტოვებს მას ზედა ნიშანთა დაკოდლობისსა.

ლუკრეცია ცოლი მისი და ბერნადინო ართოდებოდნენ შიშისა გამო გრაფისა და გაიქცეოდნენ თან დეაკომოსა, მარტო ბეატრიჩე დარჩებოდა გაურყევლათ წინაშე თჯისის მიცვალებულისა ძმისა ვირგილისა.

—შენ არ გეშინის ჩემი? ეტყოდა ბეატრიჩესა მამაი მისი.

—ბეატრიჩე მოაბრუნებდა რა თავისსა ჰირისა სასყესა ტრანკვისკენა დასდგებოდა წმინდისა გულითა და იტყოდა:

—წმინდაო იესო ჯვარცმულო! გამოუკსავნე შენი მუშეობა ამ უბედურსა სულსა (მიაშვერდა კელსა თჯისსა

მამასუდ.)

—ას! შენ უჭკუო რას ანობ მაცასა, აქ არც ჯვარი არს, არც ქრისტე და არც ღმერთი.

—დაჩუძლით მოხუცებულ, რას ანობთ მაცასა, უოჯელს ჟამს მოელთ მისულასა წინაშე მღვთისა, და მაკ სახისა სიტყვებსა ლაპარაკობთ.

.....

—მოდო აქ ჩემო ბეატრიჩე მე შენ მარტო მიუქანარ, შენ ხარ სიცოცხლე ჩემისა ცხოვრებისა.... შენა....

მოახლოვდება რა უძღრთო და გარეგნილი ჭრანჩესკო ბეატრიჩესთან, გული მისი იქმნებოდა საგსე უწმინდურობითა, და შეესება რა თავისსა ქალიძულსა საკოცნელად მისთა, ბეატრიჩე კასტებოდა მეორე კერძოთ კუბოისა და ეტყოდა მამასა:

—თქვენსა და ჩემს შუა, იყო ორს სამსღვრათა მკლისა კვლავი რომელიც არს აღსრულებული თქვენისა სიბოროტითა.

ამ დროს როდესაც ბეატრიჩე კასტებოდა ფიცხლათა მეორე კვერდით კუბოისა, წამოკვირდა კუბოსა კვერდსა რომელიც კარდმოვარდებოდა კატაგაღვირვამა, და ამასთანავეც სასამთლეი დიდი წაიქცევოდა და ჩაიძვანებდა ჭრანჩესკოსა, თავზედა რომელსაც დაეცემოდა მიცვალებული ვირგილი, ასრე რომ თმანი მიცვალებულისა და თმანი ჭრანჩესკოსი შაიროდნენ ერთმანერთში სადაცა დაეცემოდით სამთელი და გაუჩნდებოდით ცეცხლნი თმანია.—ჭრანჩესკო ჩენი, რომელიც იყო წაქცეული, იგ-

რძნობდა რა ცეცხლსა თმაზედა დაიწებდა ვეირილსა შე-
შინებისა გამო:

— მიშველეთ მეუღარი მწვავს მე!!!

გამწარებული შიშითა ჭრანჩესკო, განთავისუფლდე-
ბოდა რა მიცვალებულისაგან, სასეი მისი დაემსგავსებო-
და ეშპაკის გამოხატულებასა, თმანი მისნი იუვენენ და-
მწვარნი ცეცხლითა უბანი გასივებულნი დამწვრისა გამო,
ღ თვალნი მისნი ემსგავსებოდნენ იმ ჟამად მოხარშუ-
ლსა სისხლშია ბიასა, ზ მრთელი ტანი მისი ართო-
ლებდა შიშითა, როგორცა ნაძვისა ფურცელი.

— ჭიი!!! შენ მახუნო ჭრანჩესკო ჩენჩი! ეუბნებოდა
გრაფი თავისსა თავსა მართლათ შეშინდი? ბაშემა ზ მი-
ცვალებულმა შეგაშინა? ჭიი! შეგირცხვა ნამუსი, ესლავ
ვერძნოფ რომ დაბერებულხარ.

ამ ჟამად ბეატრიჩე განვარდებოდა ზ ჭრანჩესკო მო-
ბრუნდებოდა თავის ოთახში სავსე უწმინდურ აზრებითა

თავის მობულება.

თავი VIII

საღამო იყო ღრუბლიანი, გარეთა სცემდა ქარიშხა-
ლი ფანჯრებსა, ღარიბი სახლი, რომელიც შიგნითვე
იყო მორთული ღარიბად, იყო განათლებული ქონისა
სანთლითა, რომელიც დაღონებულად აძლევდა თავისსა

სინათლესა იმა მორთულებათა; სანთელთან ისხდნენ ცოლ-ქმარნი, ქმარი იყო შაწუსებული ჯაგრითა, ერთისა მისდა შესხედვით კაცი განარჩევდა მისსა გამოუთქმელსა მწუსარებასა, რომლისა გამო იყო გათავებული; ცოლი, თუძცაღა იყო ისეცა დაწუსებული, მაგრამ სილამაზე მისი, ამკობდა სასესა მისსა მისსა მსიარულებითა.—ეს ორნი ცოლ-ქმარნი იუვნენ: დჟაკომო შული ძრანჩესკო ჩენჩისა, ჰ ცოლი მისი ლუიზა, რომელიც იუვნენ ღარიბად, ცოლი ნუგეშსა სცემდა ქმარსა თვისსა დაღონებულსა ჰ ეუბნებოდა ნაზისა სიტყვებით:

—ნუ დაღონებშლხარ სულო დჟაკომო, ღმერთი მოწუალე არს, როდისმე კვეშველება რაიმე; ღრუბლისა შემდეგ მზე გამობრწყინდება ჰ აგრე უნდა მოველოდეთ ჩუტნცა.

დიდხანსა ცოლი დჟაკომოსი კიდევ გაამაგრებდა ნუგეშითა თავისსა ქმარსა, თუძც რომ ლუიზას, არ მოსვლოდა საიდუმლო ბარათი, თვისის მამამთილის ძრანჩესკოსაგან, სახელი ჰ გვარი რომლისა არ იყო მოწერა. ღნი მას ზედა ჰ ეწერა შიგა, ვირომც ქმარი მისი დჟაკომო არის შეევარებული სტოლიარის ცოლისა ჰ თავის ჰენციასა, ორი ათას მანეთსა, რომელიც ეძლევა მამისაგან, ვითომცა დჟაკომო ხარჯამდა სტოლიარისა ცოლზედა ჰ თავის უხაკონო შულზედა, რომელიცა შეეძინა სტოლიარის ცოლსა დჟაკომოსგან. მიიღებდა რა ამა ბარათსა დაუწებდა ბრძოლასა თავის ქმარსა საწუალსა დჟაკომოსა, საწუალი დჟაკომო იმართლებდა თავის

ყვანდა საქმესა იქამდის, რომ დეაკომოს გული მოუვიდოდა ზე აიღებდა სრმალსა დასარტყმელად თვისს საუვარელ ცოლისათვის, რომელსაცა აბულებდა ამ კამად ბორცობითა სავსე ჭრანხესკო; ლუისა შეატუობდა გულმოსულობასა თვისს ქმარისა, მოავროფებდა თავისა გარემო შულებთა თვისსა ზე უნცროსსა მათგან შულსა დაიწვენდა კლავსედა ზე ეტეოდა გულმოსულისა ქმარსა დეაკომოს:

— მოდი მომკალ მე, ზე სისხლითა ჩემით მაინც განაძლე ესა ზე ესენი შულნი შენნი, რამეთუ შიანთ ზე არა აქუსთ საზრდო. —

დეაკომო განერდებოდა ამ სიტყვებითა ზე მიიწეოდა გარდასახეუვად თავის ცოლსედა, ცოლი არ მიიკარებდა ზე მერმეთ მოუბრუნდებოდა შულებსა ზე ეტეოდა:

— თქუწნ მაინც ნუკეში ეცით საწუალსა მამასა თქუწნსა ზე მოდით ჩახუტებად ჩემდა ზე უთხარით დედასა თქუწნსა, რომ ტევილისა დამჯერე ნუ იქმნება.

— არა! შენ ტარილი დაწეებინე დედას!

— წადი აქედამ, შენ ცნებავდა მოკვლა დედისა!

— ჩუწნ მეტად შენ არ კვიყარხართ, შენ ავი ეოილხარ!

— წადი აქედამ, წადი აქედამ, ეუბნებოდნენ მამასა, საწუალსა დეაკომოს, ერთითა ხმითა თვისი შულები.

— წავიდე აქედამ! წავიდე აქედამ! მამამან ჩემმან შეტულებისა გამო ბოლოსა შარები მომიკონა მე! ზე სურს ჩემი სიკუდილი! ცოლი მიბულებს! შულები მავდებენ!...

კარგი მე წაველ ჩემთვის, მაგრამ შენ ჩემო უძანკო ჭ მართალო სულო შულო ჩემო! (მოუბრუნდებოდა თავ მოძულეებითი დეკომო თავისსა ეოველთა უნცროსსა, შულსა, რომელიც იწვა აკვანში), შენ მანც მიიღე უკანასკნელი გარდახვევა ეელზედა შენისა, საწუალ მამისა შენისა ჭ იეოს ესე ჩემი ჩასვევა ჭ გამოსთხოვა ორი კოცნაი, შენთვის მამული დანაშთენათ მამისაგან შენისა.

იტევს რა ამასა აკოცებს შულსა ჭ გამოვა გარეთ თავ მოძულეებული ჭ ერთისა მისის შესედვით კაცსა კული დაეწეებოდა შიგნითა.

მისულა მამამთილთან.

თავი IX

საწუალი დღღონებული სიღარიბითა ცოლი დეკომოსი, ჩაიცივამდა ღარიბსა მორთულებასა ჭ წავიდოდა თავის მამამთილთანა ჭრანჩესკო ჩენჩთანა. მივიდოდა რა სასასლეში თვისის მამამთილისა ზირ ჭ ზირ შევიდოდა მისს კაბინეთში სადაცა ჭრანჩესკო ჩენჩი მიეგებებოდა თავისსა რძალსა ფარისეველობისა ჭ ზირ მომცნე სიტყვებითა:

— მობრძანდით ჩემო საყვარელო რძალო!

ღუისა დაიღუნვიდა ამბორსა ეოფნად ფერისსა მამამთილისა თვისისა, მაგრამ ჭრანჩესკო ეტეოდა:

—ნურას სწუხდებით აბრძანდით ღუიხა, ვე თქუტნი სკადრისი არ არის. ვიცი ზე მესმის, რომ შული ჩემი დუაკომო უურადლებას არ ეაკცეფს თქუტნა ზე ჩემდამო ნამლეფსა ზენციას ორი ათასსა მანეთსა სარჯამს გარეუნილ ქალებში, განსაკუთრებით სტოლიარის ცოლზე და ზე თავის უკანონო შვილზედა, რომელიც ამ ხანად დაუბადა სტოლიარის ცოლსა დუაკომოსაგან. აბრძანდით შული ჩემო ზე მიიღეთ მამამთილისაგან თქუტნი საჩუქარი რამდენიც გნებავთ (ზე ამ დროსა განადებდა ჭრანჩესკო დიდსა ხანდუესა, სავსესა ოქროთა ზე ვერცხლითა ზე ეტეოდა რძალსა ჩაუოფად შივა კელისა ზე ამოლებად საჩუქრისა, რომელსაც ამლეფდა მამამთილი მისი).

ღუიხასა შერცხვებოდა ზე ვერა გაბედავდა ჩაუოფად შივა კელისა, მაგრამ თუთონა ჭრანჩესკო ამოულებდა რამდენიმე კელსა ოქროსა ზე ვერცხლსა ზე ჩაუურიდა კელში რძალსა ზე ეტეოდა:

—ამ ზირობით გაძლეფთ ამასა, რომ თქუტნი ქმარს არ უჩვენოთ, თორემ ამასაც დაგიხარჯამს ზე დამრჩებით ცარიელი.

ღუიხა შეჭვირდებოდა ფიცითა აღსრულებად ბრძანებისა მამამთილისა.

—სხვა კიდენ ჩემო საუვარელო რძალო, რადგანაც ქმარს თქუტნი არ უუვარხართ, მე ჩემი უძრავი მამული დამიტოვებია ჩემის შულის შულებისათუხ; ესე იგი თქუტნის შულებისათუხ; ბუატრიხესა მხითევი ცალკე აქუს; ბერნადი ბერათ შედის ზე ის ორნი შულნი ჩემნი,

რომელიც სასწავლებელში არიან იმათი ჩემი არა უნდათ რა.

ამ დროს გაიცინებდა ჭრანჩესკო ბორცის სიცილითა და შეამკობდა რმალსა ტბილისა სიტყვებითა და გამოისტუმრებდა გარეთა. წავიდოდა რა რმალი მისი დაუძახებდა ნოტარიუსსა, და ეოველთა თავის მამულთა დაუტყვებდა მღვდელთა საეკლესიოთ და თავისს შულთა და შულის შულებთა დაუტყვებდა მდინარე ტიბრსა, რათა შიგა თავიანთ თავნი დაიხონ.

მსონი.

თავი X

მოუკვდებოდა რა გრავსა ჭრანჩესკო ჩენჩსა შული ვირგილი მეორე დღესა სადილს გააკეთებდა თავის სასახლეში და დაჯანტყებდა მას სედა უმფროსთა პატრიცეშულ კაცებსა, რომელიც ალანსრულებდნენ სურვილსა ჭრანჩესკოსასა და მოვიდოდნენ სასახლეში მისთა.—სტოლი ჩენჩისა იყო მდიდარი, იარაღნი სტოლისა ივენენ ბუიროვასნი, ჭრანჩესკო იყო განარებული.—როდესაც დასსდნენ სტოლზედა სტუმარნი, თავში ეოველთა დაჯდებოდა ჭრანჩესკო, მარჯვნით მოიჯდებდა ბეატრიჩესა და მარცხნით ლუკრეციასა და დაიწებდა ბასობასა:
—მართალია შული მომიკუდა, რომელიც ძრეელ

მიუჭარდა ჩემი ვირგილი, მაცრამ რა ვქნა ჩემი გლო-
ვიარება იმას აღარ მომიბრუნებს ჭ ისთვევით ასრე სჯო-
ბს დროების გატარება.

იტყოდა რა ამ სიტყვებსა ჭრანჩესკო, ბეატრიჩესა
მისი სიფარისეველით ათროლოება აუტყუდებოდა.

დათურებოდა რა ჭრანჩესკო მაშინ გამოტყუდებოდა თა-
ვის ბოროტებაში ჭ იტყოდა:

—საუვარელნო მეგობარნო მე მსურს, რათა ჩემი
ძულები ჩემსედა უწინ მოკვდნენ, ჭ ამისათვისა იმათ-
თვის კუბონი მისათ არიან, ოთხნი მომიკვდნენ მადლო-
ბას ვწირავ ეშმაკსა ჭ სამნი კიდევ დამჩნენ, ჭ ამათაც
კავისტუმრებ როგორმე: დღეს დუკომოს დავმარსამ, ხვალ
ბენიდილოროსა, ჭ ზევ ჩემს საუვარელ ბეატრიჩესა.—
ოხ! ეს ღვინო რომ ჩემი შვილების სისხლი იყოს უ-
ძობეს გემრიელი იქნება.

იტყოდა რა ამა სიტყვებსა სტუმართა გული ასტკი-
ვდებოდათ ჭ მიატოვებდნენ რა სტოლსა იმ წამსვე. წა-
ვიდოდნენ თავიანთ სსხლში; დარჩებოდნენ ზალაში მა-
რტო ჭრანჩესკო ჭ ბეატრიჩე, ჭრანჩესკო მოუბრუნდე-
ბოდა ჭ ეტყოდა ბეატრიჩესა:

—ამაღამ ბეატრიჩე მე შენთან მოვალ ჭ ერთათ
ვილოცოთ.

შეიტუბოდა რა ბეატრიჩე მაშისა უწმინდურობასა იმ
წამსვე განქრებოდა მისგანა.—

ცეცხლის გაჩენა.

თავი XI

განუხრამელი უბედურება დაეცემოდა სახლსა სტოლი-
არისასა, გავზავნილი ძრანჩესკოსგან ალიძე, აღას-
რულებდა ბრძანებასა თვისს ბატონისასა და გაუჩენდა
ცეცხლსა სტოლიარისა სახლსა, სტოლიარი თუთ ახალ-
გაზდა კაცი დაიწვებოდა ცეცხლშია შუალამესედა, როდეს-
საც ტკბილისა ძილითა ეძინა თავის ცოლთან; ხალ-
ხნი მოგროვდებოდნენ მაგრამ ვერას უშველებდნენ რა.
მარტო კაცად ჩაცმული ლუისა, ცოლი დუაკომოსი უ-
შველიდა ცოლსა და შუკსა სტოლიარისასა. მოვარდუ-
ბოდა რა ლუისა ჩაცმული კაცის ტანისამოსშია და შე-
ხედამდა რომ ქალი თვისს შუკითა იწვებოდა, რომე-
ლხედაცა ჭფიქრობდა ლუისა ვითომც ის ქალი დუა-
კომოსს საუვარელი იყო, და შევარდებოდა შუა გულ ცე-
ცხლშია, გამოიყვანდა ქალსა მისი შუკითა მისგან.—
უოველნი იქა მდგომარენი განკვირდებოდნენ სიძარჯვითა
იმა ახალგაზდა ვაჟისა ლუისასი, რომელიც იყო—ვა-
ჟათ ჩაცმული: ლუისა წამოიყვანდა სტოლიარისა ცო-
ლსა თავის სახლში, რამეთუ ცოლი სტოლიარისა გა-
ხდებოდა ავათა და ლუისა წამოიყვანდა იმასა მისთვის
რათა შაიტუოს მისგან, თუ მართლა აქვს იმასა რამე
კავშირი დუაკომოსთანა.—

დატევილები.

თავი XII

მე მკონია უფალოთ მკითხველოთ არ დავიწეებიათ გერცოგი, რომელიც იყო ფერად ნაკლული და მოვიდა რჩევისა ადებისათვის ჭრანჩესკოსკან. —

ჭრანჩესკო ჩენჩი მისცემდა რა ალიძის გერცოგსა, ამასთანავე თითონ ჭრანჩესკო აცნობებდა ზოლიცისას და გუბერნატორსა, სურვილსა იმა გერცოგისა და როდესაც გერცოგი მოიტაცებდა ქალსა ალიძის სამფალობითა, დაეცემოდა მას თავსედა ზოლიცია, წაართმევდნენ ქალსა გერცოგსა დაკოდვდნენ სიკუდილადმდე, და მართო ალიძი განაჩებოდა, და მივიდოდა თავის ბატონთან და მისცემდა მას ანგარიშსა თავის სიბოროტის მოქმედებაში. შეისძენდა რა უურადლებითა ანბავსა ალიძისას, ჭრანჩესკო, ბოლოს ჩაიყვანდა დაბლად, ვითომც ზოლიციამ არ შეიტყოს და ჩაანწევდევდა ციხისა სარდაფში, სადაცა იყო ბნელი. ჭრანჩესკო შეპირდებოდა ალიძისა გამოკვანად მისთა სამთლისა და საჭმელსა, მაგრამ ბოროტებითა სავსე გრაფი ჭრანჩესკო დაატევილებდა და ჩაანწევდევდა რა ალიძის შიგა, დაუკლიტამდა კარებსა და წამოვიდოდა თავისთვის, ალიძი დაჩეებოდა მუდამ ციხეში. დატევილებული გრაფისაგან, რომელსაც სურდა როგორმე მოეკლა ალიძი და ესლა იშოვა სამფალება შიმშილითა მოკვლა მისი ციხეში. —

კვილო კვერო.

თავი XIII

ფერ ნაკლული ბეატრიჩე გამოვა ჩუმთა თუხის სხა-
 ღნითგან, რომელსაც კელში უჭირამს ფანარი ჭ დას-
 დებს რა მასს ნელათა მიწახედ. გააღებს ჩუმთ კარსა
 ჭ შევა ბადშია..... ვსთქვით ესლა ჩუწნთუსა: სად მი-
 დის უშიძარი ბეატრიჩე უდროვო დროსა ვარეთა? რი-
 სთუს არიან ფერნაკლულნი ალის ფერნი ლოფანი მისნი?
 რისთუს დაიწეებს ბეატრიჩე ცქერასა ეოფელსა კვერო-
 თი?... ღამე იყო წვიმიანი, მესი ბრკვინავდა საშინლათ,
 უხუცნი იმალებოდნენ ავი ტაროსისა გამო თავიანთ
 მხვრელშია განუსომელი ქარ შიშხალი სცემდა ხშირ-
 ხშირად ფანჯრებსა. უმანკო ბეატრიჩე გამოვა საძებრათ
 თუხისა საუვარელისა კვილოსა, რომელიც იყო მისთუს
 წერტილი ნუკემისა. საუვარელი ბეატრიჩესი კვილო იყო
 ზირად მშუწნიერი კვარად დიდი კაცი, ახალგაზდა ემა-
 წვილი, განათლებული სწავლითა, თმანი მისნი ემსკა-
 გსებოდნენ თმათა ბეატრიჩესა, კვილო იყო ჩაცმული
 მდიდრათა, იყო მდიდარი, ერთი სიტყვით ბეატრიჩე ჭ
 კვილო იფენენ გაჩენილნი ერთი ერთმანერთისათუს, ჭ
 კიდევაც უუვარლათ ერთმანერთი წმინდისა სიუვარულითა,
 ლუკრეციამა იცოდდა განუსომელი სიუვარული მათსა
 შუა, მაგრამ ესმარებოდა ბეატრიჩესა ჭ სურდა განთა-
 ვისუფლება მისი თუხის ბოროტის შამისაგან, რათა

ბოლოსა ეოფილიეო ისა ბედნიერი.

ბეატრიჩე ზ გვიღო იფენენ შეეგარებულნი გამოუთქმელ სიეგარულებითა, თუმცა გვიღოსა სურდა ჯვარის დაწერა თავის საეგარელ ბეატრიჩესედ, მაგრამ დროება არ ამღეგდა მას ნებასა, ნამეგურ გრაფი ჭრანჩესკო რომელსაც სმულდა გვიღო ზ გასცა ბრძანება აღარ მოშეებად მისთა თავის სასახლეში; საწვალნი შეეგარებულნი, რომელნიც მნელათა ნახვიდნენ ერთი ერთმანერთსა ჭრანჩესკოს გამო, სძლებდნენ მარტო მიწერ მოწერითა ერთი ერთმანერთშია ზ ჭბოვებდნენ ნუგეშსა მარტო ბარათში.—

უფალნი მკითხველნი, ვის თქუწნგან ვისმეს არ ეოლია საეგარელი ზ არ მოსულია ბარათი თვისის საეგარელისაგან! ვაიხსენეთ მარტო ისა, რა სახით შეეგარებოდით ბარათსა გამოგზავნილსა თქუწნისა საეგარელისაგანს, განა თქუწნ გასარებულის გულითა მოკიდებდით ართოლებულის ველითა საეგარელისა ბარათსა, გულნი მაშინ დაგიწეებდათ სშირათ ცემასა ზ ეგებდით მთვარისა სინათლესა წაკითხვად ბარათისა ზ წაიკითხვადით რა, აკოცებდით მასს სამჯერა ზ მერმეთ დაიდებდით გულზედა.— აგრე იფენენ ბეატრიჩე ზ გვიღო.— ერთხელ გვიღო მივიღოდა რა საღამოხედა სახლშია მოეწეოდა მას კაცი, ვაჩერებდა ზ მისცემდა მას კელში ბარათსა გამოგზავნილსა ბეატრიჩესაგან, გვიღო მოკიდებდა რა ველსა ბარათსა ვაიქვეოდა გვისა ფანართან წასაკითხვად უძვირფასეს ბარათისა, წაიკი-

თხამდა რა ბარათსა გაიღიებდა აკოცებდა მასა, რომელშიაცა ბეატრიჩე ჰქატიუობდა მას თორმეტ საათზე შუალამისას ბაღში, ზე ჩაიღებდა ბარათსა უბეში, შინახამდა რა ბარათსა უბეში, კვილო გაიქცევოდა სასლშია, მოირტყამდა წელზედა კრძალსა ზე წამოიღებს ბაწრისა კიბესა ზე წამოვა ბაღშია ჭრანჩესკოისა, სადაცა იყო დაპატიუებული თორმეტ საათზედ ბეატრიჩესაგან, კარდავა რა დიდსა კედელზედ ბაღისა ბაწრისა კიბეთი კვილო დაიმაღვის დანიშნულ ადგილზედ ბაღასებში.

დაიმაღვიდა რა კვილო ხშირ ხშირათ, ჩამოესმებოდა მას შრიალი ფურცლისა ბაღში ზე ეკონებოდა რა ფერისისა ხმაი ბეატრიჩესი წამორგავდა თავსა ზე დაუკვირდებოდა თუ ვინმე მოდის, მაგრამ მიაწერდა რა შრიალსა, რომელიც ჩამოესმებოდა ხისა ფურცელთა ისთევეთ ჩაღუნვიდა თავსა ზე დაიმაღვიდა. კვილოდა რა ცოტა ხანი გული კვილოსი დაწუსდებოდა ჯავრითა, იყო რა ამ განცხრომაში საწუალსა კვილოსა უეცრათ ჩამოესმებოდა ხმაი:

—კვილო! კვილო! მე ვარ შენი ბეატრიჩე!....

მივარდებოდა რა ბეატრიჩე თავის საუვარელ კვილოსთან, ჩამოართმევდა კელსა ზე ჩაეკვრებოდა გულში ზე ეტყოდა:

—კვილო! სიცოცხლეო ჩემო! მიშველე რამე! კვილო წამიყვანე მე აქედამ.... ამ საათში.... ნულარ განერდები ერთ მინუტსა..... აქ მიწა მწვავს მე ფეხებსა, აქ ჰაერი მოწამლული არს..... წავიდეთ, წავიდეთ ჩქარა კვილო!

— ბეატრიჩე!, ... ამოიქნეშიდა კვილო.

— კარგი შენი ჭირიმე კვილო ნულარ ჰკარგამ დრო-
ებასა, წამიუვანე, ჩქარა თუმიც არ გინდა, რომ მე შენი
ცოლი ვიყო, მაინც კვეედრები წამიუვანე, ზე მონასტე-
რში მაინც დამსტოვე, დამიფარე მე მაშისა კვლითვან,
კვეედრები დამიფარე.

— ოხ! ღმერთო ჩემო! რა არის ეს შენი გამწარებუ-
ლი სიტყვები, რას ნიშნაშს ესა მითხარ სიცოცხლეო
ჩემო ბეატრიჩე, რა დაგმართია?

— მიშველე რამე კვილო ამ სასლიდამა, სადაცა უოვე-
ლსა დღესა კაცის კვლა ზე სიბოროტე არს ნუ მომ-
კლამ უზიაროთა წამიუვანე ჩქარათა ამ უღმერთო სას-
ლიდამა, დამიფარვე ეშხაკისაგანა.

— მე შენ მაკვირვებ ზე მართოლებ. ბეატრიჩე ერთი
მითხარი რა დაგმართვია შევითყო?

— მე არ ძალმიძს თხოობად შენთჳს სიცოცხლეო
ჩემო კვილო! მე ვერა ვბედავ გაგონებად შენდა, მამასა
ჩემსა, რომ აზრი აქჳს ჩემსედა, ჩემს ენას არ ძალ უძს
გარდმოცემად შენდა იმა გარყენილისა სიტყვებისა, მე
კვეედრები კვილო ნუ მომკლამ უღროვოთა მაშისა კე-
ლშია, წამიუვა სადმე.

— კარგი წაგიუვან მაგრამ, როგორ წაგიუვანო მე
შენ ამ სახით, ამ კაბით, როგორ გარდაგიუვანო ამ მა-
ღალ კედელზედ, მოვითმინო გათენებამდის.

— რას ანობ, გათენებამდის? ახ! შენ უბედურო,
ვგონეჲ ეხლაც კვიან არის, თორემ გათენებამდის ეგე-

ბის დაგვიჭირონ, წადი ასლავ მე შენ არ მოგშორდები
 ზ მოგვეკრები, როგორც გასურებული მანქანი ცეცხლ-
 ზედა, წადი ასლავეთ მე შენ გამოგუეები.

—მაშ შენი ნება იუოს წავიდეთ ღუთის შეწვენით.

—ეე! მაგრე წასვლა როგორ იქმნება გამოუთხოვრად
 ზატრონისა.

გამოვიდოდა გვერდითა ხმაი, რომელიც დასცინებდა
 შევეარებულთა.

წამოიძახა რა ხმამან ესე სიტყვები იმავე წამშია
 იმავე წამში დაელავდა ხანჯალისა ზირი გვიდოსა გვე-
 რდით ზ ხანჯალი ისა გვიდოსა ბედით ასცილდებოდა
 მასა ზ მოხვდებოდა სიანლოვეთ ხესა, რომელსაცა გა-
 ანობდა შუაშია: ზ წაქცეული ხე დაეცემოდათ საწვალ-
 თა შევეარებულთა კარდახვეულთ ველებსა ზედა—ღ გა-
 ნაშორებდა მათ, შეშინებული გვიდო კიდევ ეძებდა გე-
 ლთა ბეატრიჩესა, მაგრამ ძრიელი კელის კვრია გულ-
 ზედა განადებდა გვერდზედა გვიდოსა, რომელიც განე-
 შორებოდა თავისა ბეატრიჩესა ზ ამ დროს მივარდებო-
 და კაცი ვილაცა გვიდოსა ზ ეტეოდა ჩუმათა:

—გაიქე შენ უბედურო თორემ შენც დაიდუზვი, მე
 გამოგენტები უკანა რომ გიშველო რამე! ზ ის კაცი
 ვითომც სცემდა გვიდოსა ზ იწუებდა ვვირილსა: ას! შენ
 ქურდო შენ ჩემის კელიდამ ვერ წასვალ ეგეც შენ, ეგეცა
 შენ. ზ ვითომცა სცემდა მას..... ზ ამ დროს შეიქმნე-
 ბოდა ბაღში ვვირილი ზ ერთი ანბავი, ჭრანხესკო ვვი-
 როდა სახლიდამ.

—ღაიჭით, დაკალით, დაკალით როგორცა ძაღლი. მიზნობდა რა გსახება საწვალე გვიდო მოაკონდებოდა თავისი ბეატრიჩე და იფიქრებდა: როგორ დატოვა თავისი საუვარელი და როგორ მიატოვა განსულებულ მამის კელშია და დაღონებული ამ ფიქრითა მობრუნდებოდა ამოიღებდა სრმალსა და წამოვიდოდა ბეატრიჩისა საშველებლად, მაგრამ შეეერებოდა ის კაცი, რომელიც გამოაცვილებდა მას და ეტყოდა:

—რას გაჩერებულხარ? ღუთის გულისათვის გაიქეცით.

—გავიქეცე, მაგრამ ბეატრიჩე ვის დაუტოვო?

—იმას არა უშავს რა, ბეატრიჩესა ჰქავს მოძლეული, თქვენ იმას ვერას უშველით, ოღონა თქვენს თავს დაიდუხამთ გაიქეცით გირჩევენიათ.

დაღონებული გვიდო წავიდოდა რა ის კაცი კიდევ ვვირილს დაიწეებდა და—თვსსა სატევერსა დამტვრედა კედელზედა ვითომცა გვიდოსა ბეჭებსედ იყო დამტვრეული.

—სად არს მოკლული ძაღლი გვიდო ერთი მახვენეთ, რომ მისი გული ამოვიდო და ჩემითა ბრჩხილეობით დავექნა და კადუეარო ძაღლთა, მომიტათ სამთელი და მახვენეთ მოკლული, ვვიროდა ძრანჩესკო.

—ისა გაიქცა მიუგო მარცხომ რომელმანაც კარდანჩინა გვიდო.

—როგორ გაიქცა ტუვლს ანობ, ის მკუდარი უნდა უოფილიყო ესლა, გაიქცა, როგორ თუ თქვენ მი-

ღალატეთ, ზე გაუშვით კელიდამ, თქუენ ჩემო ორგულნო, მომიცა მე შენ მარციო, თუ მე შენ თავი არ გავადებინე ესლავე. — ეტეოდა რა ამ სიტყვებსა მარციოს ჩრანჩესკო იფიქრებდა რომ ამითი თავს მოაძულეებს ერთგულსა მოსამსახურესა, ზე ამისათუხ ეტეოდა სმისა დაშვებით შეძღვე. — მარციო! შენ ჩემი უწინ ერთგული იუავი ზე ესლა რა დავმართვია?

მაგრამ სიტყვანი ჩრანჩესკოსი ისრე ჩავარდნენ გულში მარციოსა, რომ მათი ამოხოცვა მისგანა მნელი იყო, მარციო ზასუსს მიუკებდა ჩივილითა:

— კარგი ბატონო! თუძც მე ორგული ვარ ხვალვე კიახლები ჩემთუსა.

ჩრანჩესკო დაუწეებდა ფარისევლობით მოფერებასა, რაითაც ჭსურდა დატეკლება მარციოსი, მაგრამ, როგორც შევიტეობთ შეძღვე, მარციო უმჯობეს დაატეკლებს ჩრანჩესკოსა.

თავ შემოხვეული ჩრანჩესკო თუსის მოსამსახურეებით დაუწეებდა ჰებნასა ბეატრიჩესა ზე შეხედავდა რა მასა დაჭერილსა ზე მოუვანილსა მის წინაშე, მოკიდებდა მას კელსა გახელებულისა სახითა დარევევდა მაგრათ საწეა-ლსა ბეატრიჩესა ზე ეტეოდა გულმოსრულათ.

(ზოგი შეძღვე ნომერში იქნება).

კრიკოლ ასათიანი.

მოწვევა

რამდენამე ჰქეიძთა მოიწადინეს ასალი აქიმობის მწი-
გნობრობას გააცნონ, სააქიმო კელნაწერი თხსულებზე, **ქართულს** ზ სომხურს ენაზედ შედგენილები ძველს **ღრო-**
სა, ზ ამისათჳს ითხოვენ, ვის სახლშიაც მოიპოვებო-
დეს სამკურნალო წიგნი რამ ქართულს, ანუ სომხურს
ენაზედ, ან კიდევ მკითხავობისა წიგნი რამ, თუ შელო-
ცვისა, გამოგზავნონ ავთმოუფების სამკურნალო დირე-
კტორის დანიელ ქრისტეფორის ლისიცოვის საკელზედ,
ქალაქს ტფილისში. დარწმუნებულნი ბრძანდებოდნენ მე-
ზატრონენი, რომ ეს გამოგზავნილი კელნაწერი წიგნე-
ბი შეურეველად უკანვე დაუბრუნდებათ, კსაზედ გამო-
გზავნის ფასს, ესე იგი ფოჩტის ფულის მიცემას ჩვე-
ნა ვკისრულობთ.

იმედი გვაქჳს სააქიმო სწავლას ამ გზით მისცემენ
შემწეობასა ისინი, ვისაცა აქჳსთ ამ კვარი წიგნები,
რომელნიცა რამდენიმე კიდევ მივიღევით, წიგნების გა-
მსუიღველთ ენფიანჯისა ზ ელამქაროვისაგან, რაზედაც
მადლობასაც განუცხადებთ. —

ამ ქამადა გვაქჳს შემდგომი თხსულებზე სომხურს
ენაზედ, რომელთ სიასაც აქ ამოვწერთ:

1, (ბუჳიძეა) წიგნი, შედგენილი ჰქეიძის მხითარა-
საგან, ეს წიგნი არის შელოცვისა, ვინიცობა არის აცი-

ებდეს ვისთვის, დაწერილია 1184 წელსა, სოლო დაბეჭდილია ვენეციაში 1832 წელში, გვერდი აქუს 150.

2, სამკურნალო წიგნი, ნათარგმნი არაბულითგან იოანესასაგან, — ქალაქს ლვოვში, სიგიზმუნდის მეფობის დროსა.

3, მოკლე ჭექიმობა, შედგენილი იოანე ეალამქაროვისაგან 1789 წელსა გამოცემული 1703 წელში, გვერდი აქუს 136.

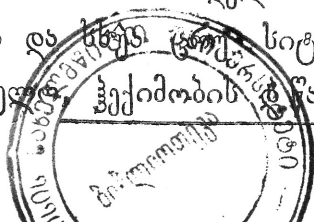
4, კერძობითი ზატალოდია. შედგენილი ტერსტეფანესაგან 1796 წ.

5, ჭექიმობა მისეელ რესტენისა, ზირველი ნაწილი, დაბეჭდილია ვენეციაში 1832 წ. გვერდი აქუს 400.

6, საკურველი სამკურნალო წიგნი, საქები ზ დიდად სასარგებლო ჭექიმობისათვის, რომელიცა შეიცავს სხუა ზ სხუა გვარ კაცის ავითყოფობის წამლობასა, არა სჩანს ვისგან არის შედგენილი, მსოლოდ მოზღვეებულია ემიაწინში. გვერდი აქუს 197.

7, სააქიმო წიგნი, შედგენილი არტემ ეალამქაროვისაგან, ორმოცის წლის წინეთ, ქართულს ენაზედ, ტფილისში. გვერდი აქუს 650.

ჭექიმების საზოგადოების სეკრეტარი, თანახმა არის თავის ამხანაგთ ექიმების აზრზედ ზ დიდი სარგებლობა იქნებოდა იმისთვის გაეცნო ის სააქიმო წიგნები, რომლით უექიმნიათ მაშინდელს ექიმებს, იმ დროს როდესაც სხუა და სხუა ცოტა სიტუტუციით ეოფილა სავსე საქართველოდ, ჭექიმობის ზ წამლობის შესახებ. —

1870 წელსა.

„ცისკრის“ დაბარება შეიძლება ამ სახით:
ტფილისში, ადგილობრივ გაუგსაუნელად თუ გაგსა-
უნით, 7 მანეთი.

რედაქცია იმეოფება კუკიას, ხიდზედ, მირზოევის
შენობაში, მარტირეზიანის სტამბაში. ქ. ტფილისში.

ვისაც ჟურნალი დააკლდეს ღ თაჲის დროზედ არ
მიერთოს, უმორჩილესად ითხოვს რედაქცია, მაძინვე
აცნობოს ამ აღრესით:

„ცისკრის“ რედაქტორს ი. კერესელიძეს, ტფილისში.

Дозволено Цензурою 15 Июня 1870 г.